AYLIK MİZAH DERGİSİ • YIL : 6

KASIKATÜR

SAYI : 62 • MAYIS 1998

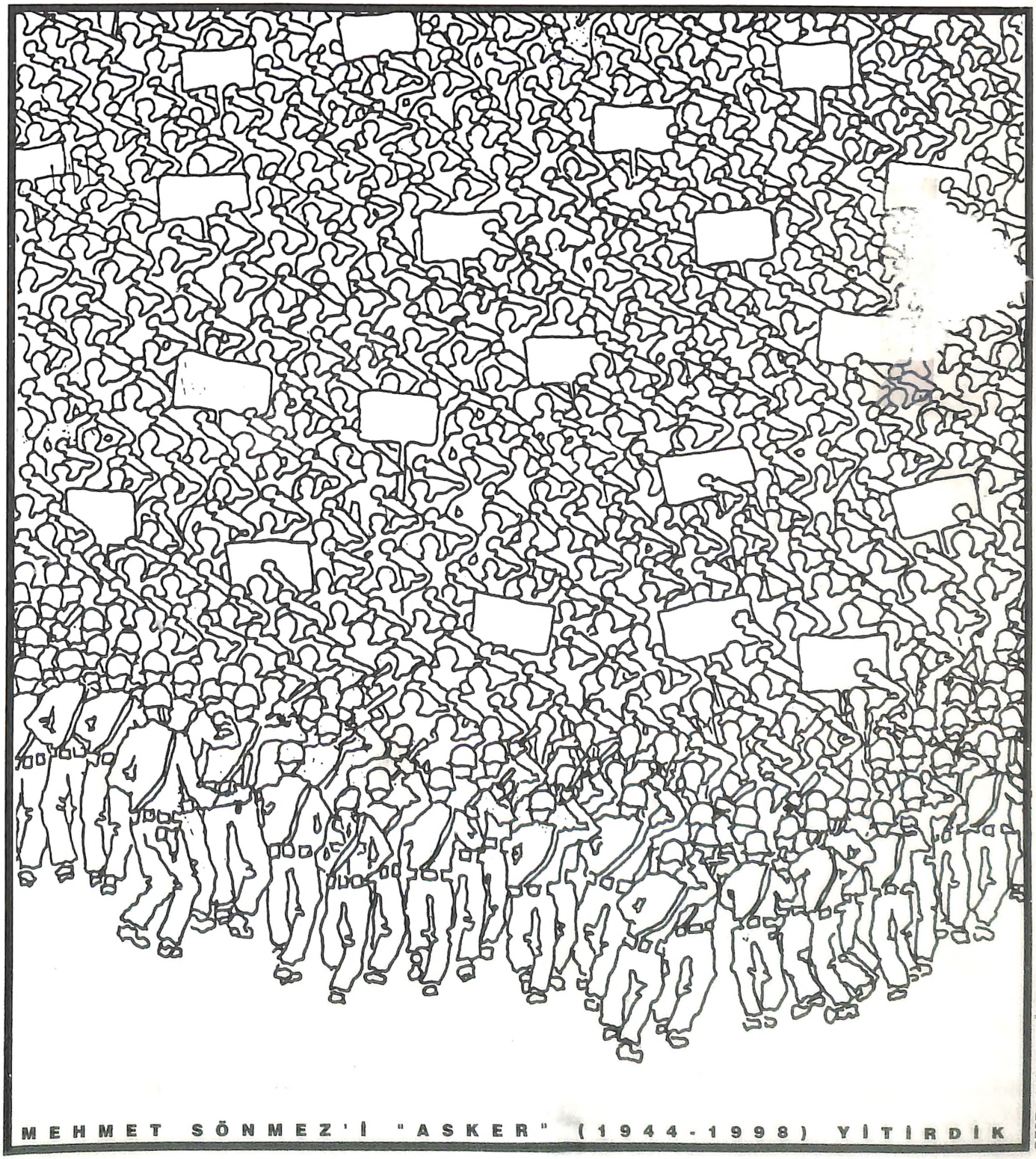

MEHMET SÖNMEZ'İ "ASKER" (1944-1998) YİTİRDİK

DESEN: MEHMET SÖNMEZ

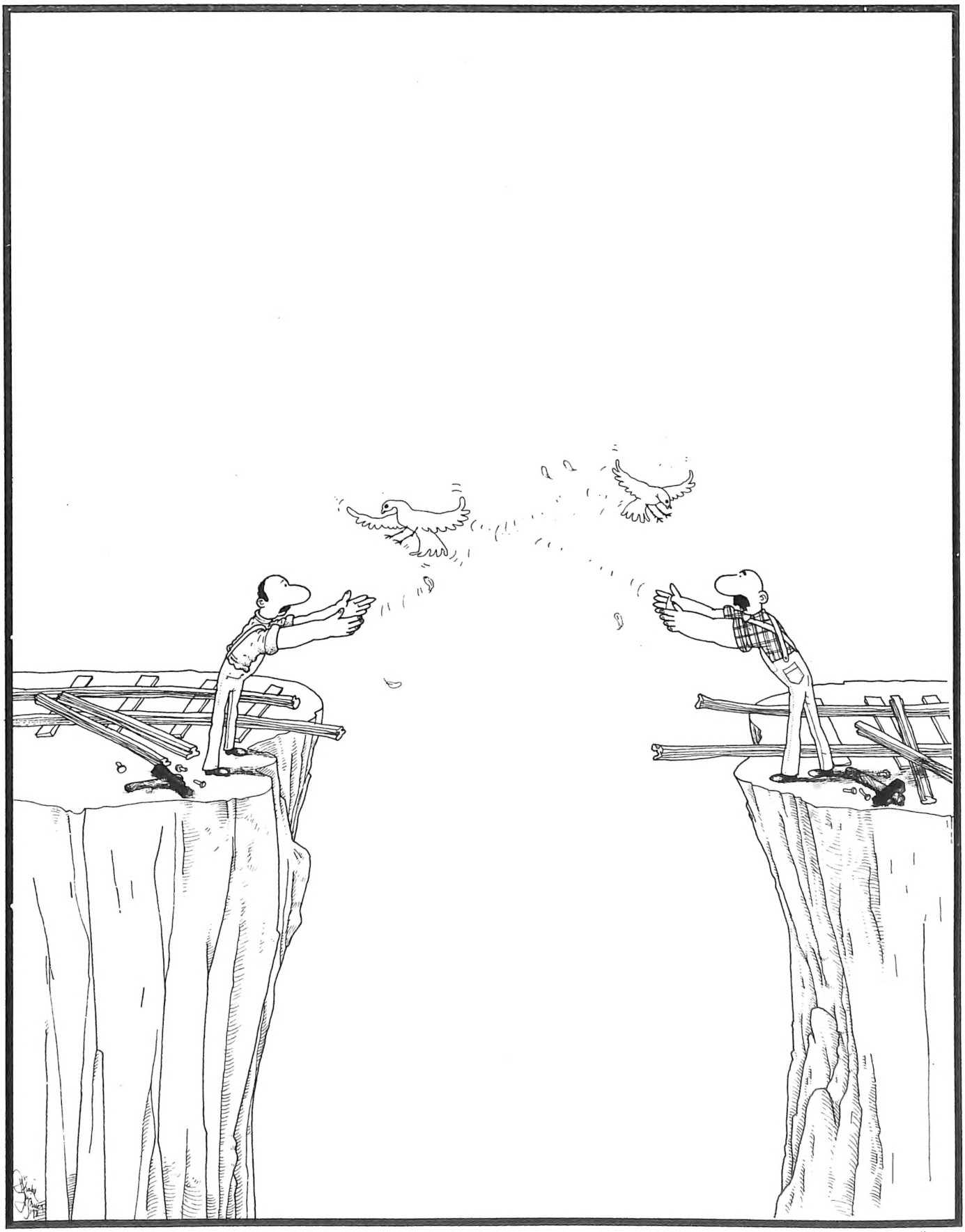

KADİR DOĞRUER

SAHİBİ VE YAYIN YÖNETMENİ
KARİKATÜRCÜLER DERNEĞİ
ANKARA TEMSİLCİLİĞİ ADINA
METİN PEKER

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
MURAT ÖZMENEK

YAYIN KURULU
ALİ FUAT SÜER
CUMHUR GAZİOĞLU
OKTAY BİNGÖL
ORHAN TÜLEYLİOĞLU
HİCABİ DEMİRCİ
MURAT SAYIN

KATKIDA BULUNANLAR
ALİ ULVİ ERSOY
ALİ HERKÜL ÇELİKKOL
ALTAN ÖZKESİCİ
AHMET ERKANLI
AKIN ÖNDER
ALPER SUSUZLU
BİROL ÇÜN
BÜLENT OKUTAN
CEM KOÇ
CEZMİ ERMİŞ
CANOL KOCAGÖZ
ERDOĞAN KARAYEL
EROL ÖZDEMİR
FETHİ DEVELİOĞLU
FİRUZ KUTAL
FERRUH DOĞAN
DİNÇER PİLGİR
DIEGO YAYO
HAKAN DEMİRCİ
HASAN UYSAL
GÜNGÖR KABAKÇIOĞLU
İSMET LOKMAN
İZEL ROZENTAL
NURİ BİLGİN
KADİR DOĞRUER
KURTULUŞ KAYALI
MÜMTAZ İDİL
MUSTAFA BİLGİN
MARIUS STAWARSKI
METE GÖKTÜRK
MEHMET ALİ EROL
MEHMET SEVER
OĞUZ GÜREL
OLEG DERGODCHOV
ÖZCAN ÇALIŞKAN
RUHİ TEK
TANJU ÖZKAN
TAYFUN AKGÜL
SEÇKİN TEMUR
SERDAR ÇAKIRER
SEMA ÜNDEĞER
SERGEI TUNIN
YİĞİT ÖZGÜR
YENER ÇAKMAK

DERGİ TEMSİLCİLİKLERİ
Antalya/Cihan İşbaşı • Bursa/Mümin Bayram • Çorum/Altan Özkesici • İzmir/Cem Koç • Trabzon/Adnan Taç • Mersin/Serdar Kutça • Sinop/Seyit Saatçi • Zonguldak/Kürşat Coşkun • Kıbrıs/Hüseyin Çakmak

DİZGİ : DAMAR LTD. ŞTİ. • ANKARA
Özveren Sok. 3/8 Demirtepe Tel: 232 01 11

BASKI: SETA MATBAACILIK LTD. ŞTİ.
Necatibey Cad. 51/1 • 232 05 20

İRTİBAT VE YAZIŞMA ADRESİ
Konur Sokak 31/10 Kızılay-Ankara
Tel/Fax: 417 37 28

POSTA ÇEK NO: 104902 METİN PEKER
Altı Ay: 3.000.000 TL • Bir Yıllık: 6.000.000 TL

Kapak Karikatürü: MEHMET SÖNMEZ

Karikatür Dergisi'ndeki eserler izin alınmadan kesinlikle yayınlanamaz.

Karikatürcüler Derneği

SEVGİLİ KARİKATÜR DOSTLARI,

- Karikatürcüler Derneği 30 yıllık geçmişinde bir ilki daha gerçekleştirip çizerleri ve karikatürseverleri "Karikatür ve Mizahın Koordinatları" sempozyumunda biraraya getirdi. 17 Nisan'da İstanbul AKM Salonunda karikatürcülere yakışır bir kokteyle açılan sempozyum, 18-19 Nisan'da da aynı salonda karikatürcüler, yazarlar ve eleştirmenlerin konuşmaları ile devam etti. Karikatür Dergisi sempozyuma emeği geçen tüm arkadaşları yürekten kutlar.
- "Karikatür" Dergisi ülke genelinde yaşanan tüm olumsuz ekonomik koşullara rağmen, sizlerin de katkılarıyla iddiasını ve kalitesini kanıtlayarak yoluna devam ediyor. Dostlarımızın gözü aydın.
- Sermayenin korkusu bir 1 Mayıs'a daha ulaştık! Emekçi kesimlerin temsilcileri 1 Mayıs günü yine alanlara dolacak. Sermayenin her türlü gücü ve oyunuyla yıllardır provakasyonun cirit attığı alanlarda, daha uyanık, daha sorumlu ve daha kararlı olarak katılmak boynumuzun borcu olmalı.
- Mehmet Sönmez'i kaybettik! Karikatürcüler Derneği üyesi, dostumuz Mehmet Sönmez, 12 Mart darbesinin ardından dönemin cuntacıları tarafından tutuklanarak uzunca bir dönem Selimiye Kışlası'nda alıkonulmuştu. İçeride yattığı sürede çizdiği karikatür ve desenler 12 Mart döneminin çizgisel yansımasıdır. Mehmet Sönmez'i sevgiyle anıyoruz.

Haziran sayısında buluşmak dileğiyle...

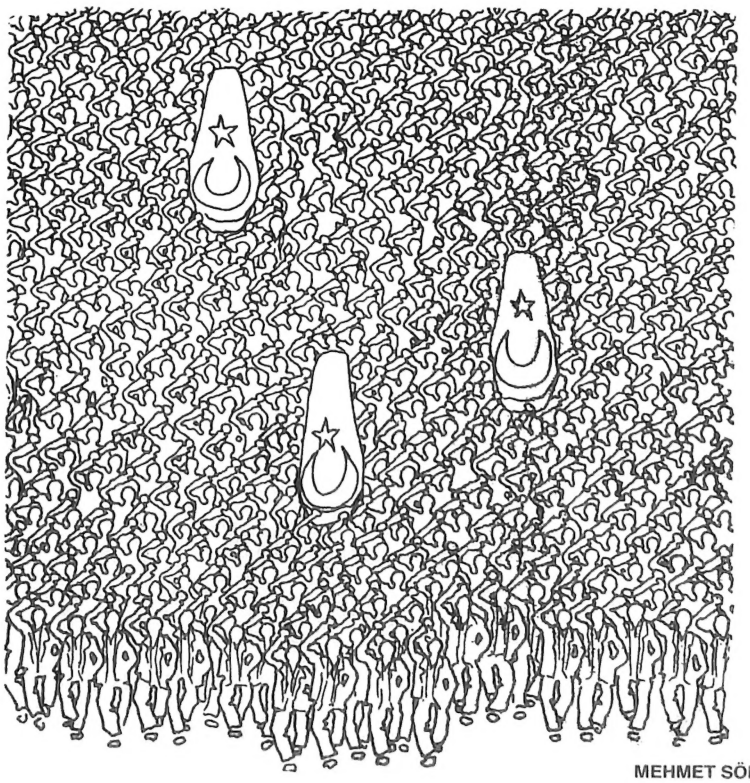

MEHMET SÖNMEZ

MAKSAT MUHABBET

■

hASAN uYSAL

■

HERKES İÇİN GAZETE SÖZLÜĞÜ

Okurlarının kültürel gelişimini her şeyin üstünde tutan Karikatür Dergisi, bu fırsatı bir kez daha yakalamanın mutluluğunu yaşıyor. Aşağıda, bizi bu fırsatı yakalarken göreceksiniz.

Geçmiş yıllarda insanların, olan biteni öğrenmek için gazete okuduklarını biliyoruz. Bu gazetelerde ayrıca dizi, söyleşi ve demeçler de yayınlanır ve insanlar bunları okurlardı. Ve çok ilginçtir, bu gazetelerde gazeteciler çalışırdı.

Her şeyin değiştiği çağımızda doğal olarak bu durum da değişti. Gazetelerin yerini kuponlu, yazılı kâğıt; gazetecilerin yerini ise işadamları ile onların yardımcıları aldı. Ancak bu köklü değişiklik sonucunda bunları izlemek, anlamak ve bunlardan yararlanmak oldukça zorlaştı. Derginiz işte bu amaçla kuponlu, yazılı kâğıtları anlayabilmeniz için onlardan yararlanabilmeniz için size Neogazete Sözlüğü veriyor.

avanak. Neogazete alıcısı. *Bu avanaklar olmasa biz ne yapardık?* (M. Ali Ilıcak)

çarşaf. Yatağa serilen ya da yorgana kaplanan örtü. *Elimde kalan çarşaflar yüzünden tam çarşaflayacaktım ki gazete promasyonu imdadıma yetişti.* (Cavit Çağlar)

çöp kutusu. Kuponu kesildikten sonra geride kalan kâğıt parçalarını attığımız kap. *Patroncuğum, niye halkımıza çöp kutusu vermiyoruz ki?* (Zafer Mutlu)

dolandırıcı. Yalanla dolanla kandırarak başkalarının paralarını alan. *Basın piyasasında sanki tek ben dolandırıcıymışım gibi davranılmasına çok sinirleniyorum.* (M. Ali Ilıcak)

eme. Çatal bıçak markası. Yemek yerken kullanılır. *Eme eme memem kalmadı* (Ahmet Haşim)

gazete bayii. İşadamlarının, gazeteleri aracılığıyla verdikleri omo, diş macunu, şampuan, makarna, hazır çorba, kalem, çanta, havlu, sürahi, bardak ve tabak gibi eşyaları dağıtmakla görevli köle.

gazete. Patronunun çıkarları doğrultusunda yazı ve haberlerin yayınlandığı, içinden kupon, kazı kazan gibi tuhaflıkların çıktığı bir çeşit promasyon aracı. *Ha evet, gazetenin ne olduğunu biliyorum. Ama ben kuponunu kesip, kalanını atıyorum da...* (Cumhur Gazioğlu)

heyden. Bavul markası. İçine eşya konur. Tekerlekli olanı da vardır. *Heyden'le saçlarım artık pırıl pırıl.* (Tansu Çiller)

hükümet. Genel Kurmay ve gazeteciler tarafından oluşturulan bir çeşit koltuk takımı. Yüzü, kızarmayan kumaşla kaplananları makbüldür. *Haniymiş bakim benim hükümetim?* (YAY-SAT)

kahve takımı. Türkiye liglerine katılmayan bir çeşit takım. Kahvenin köpüklü olması için soğuk suda pişirmek gerek. *Likör takımı her zaman kahve takımını yener.* (Hıncal Uluç)

kavanoz. Genelde camdan, içinde yiyecek saklamak için kullanılır. *Satmışım kavanoz dipli dünyanın anasını.* (Özer Çiller)

kupon. Pay senetleri, devlet kâğıdı gibi değerli kâğıtlar ile gazete ile verilen değersiz kâğıtlar üzerinde bulunan parça. *Bizim zamanımızda kupon kumaş vardı, Fatih Sultan Mehmet amca İstanbul'a yerleşince biz de kuponları alıp ona komşu olmuştuk.* (Süleyman Demirel)

kuponkeser. Para vere vere aldıkları kâğıtlarda bulunan kuponları kesen ve verdikleri paranın faiziyle alabilecekleri süzgeç, servis kaşığı, çerez tabağı, boya kalemi, kepçe gibi tuhaflıkları, saatlerce sıra bekleyerek alan ve iyi makas kullanan bir çeşit insan türü.

main tuna. Çay seti olduğu iddia edilir. İçinde çay demlenir, su ısıtılır. Bardaklara boşaltılan çaylar sonra ağızdan içilir. *Ha mavi Tuna ha main tuna, ne güzel akardı o yıllar.* (Ahmet Hamdi Tanpınar)

omo. Bir deterjan markası. Çitilemeden yıkar, süpürür, döver ve gazetelerin içinden çıktığında şaşırmanızı sağlar. *OMO'nun devletimizi yıkamasına izin verilemez. Ya çekerse ne olacak?* (Emin Çölaşan)

promosyon. Tanıtım. Satılmayan kâğıt parçalarını sattırmaya yarayan bir büyük buluş. *Halkımızda bu üstün zekâ, bende bu promasyon oldukça sırtık yere gelmez.* (Aydın Doğan)

royal-ex. Toplam 50 parça, bardak, tabak, kâse ve çanak çömlekten oluşur. Bardakla içer, tabakla yersiniz. Dinç Bilgin'e bağışta bulunursanız, böyle bir şeye kavuşursunuz.

televizyon. Nesnelerin kalıcı olmayan görüntülerinin, gerçeğe uygun biçimde, sesli olarak, elektrik aracılığıyla iletimini sağlar ve genelde 300-340 kupon verilir. *Hanım bak televizyonda bizi gösteriyorlar.* (Bülent Ecevit)

vitroflam. Tencere markası. Genelde 4 parçalık bir setten oluşur. Piyasada 8 milyona müşteri bulamayan bu tencereleri, gazeteler verince fiyatı 17 milyon oluverir ve tencere kapakları da parçadan sayılarak, "tam 7 parça" diye anons edilir. *Benim biricik Vitroflam, bugün seni nereye götüreyim?* (Rahmi Koç)

uyanık. Gazete patronu veya iş takibi yapan köşe yazarı. *Uyanık kalmaya gayret ediyorum ama gözlerim kapanıyor.* (Mehmet Barlas)

not: *"Bizim kültürel gelişmemiz için her şeyi yaptığınızı söylüyorsunuz ama derginin sahibi gözüken kişide böyle bir şey gerçekleşmiyor. Bunu nasıl açıklarsınız?" diye soran kıymetli okurumuza hak vermemek elde değil. Ancak söz konusu kişi Özelbircanlı... Ne yaparsak yapalım, eğitime cevap vermiyor. Yani konu bizim başarısızlığımızdan kaynaklanmıyor. Ya bu Özelbircanlı'ya kendi türünden birisi eğitim verecek ya da ona özel bir muamele çekmemiz gerekecek. Sonuçlarını ise ancak önümüzdeki sayılarda görebileceğiz. Sonuç olarak, o düzelinceye kadar kendisini ciddiye almamanızı öneririz.*

TÜRKİYE SİZİNLE GURUL DUYUYOR!

ÖZCAN ÇALIŞKAN

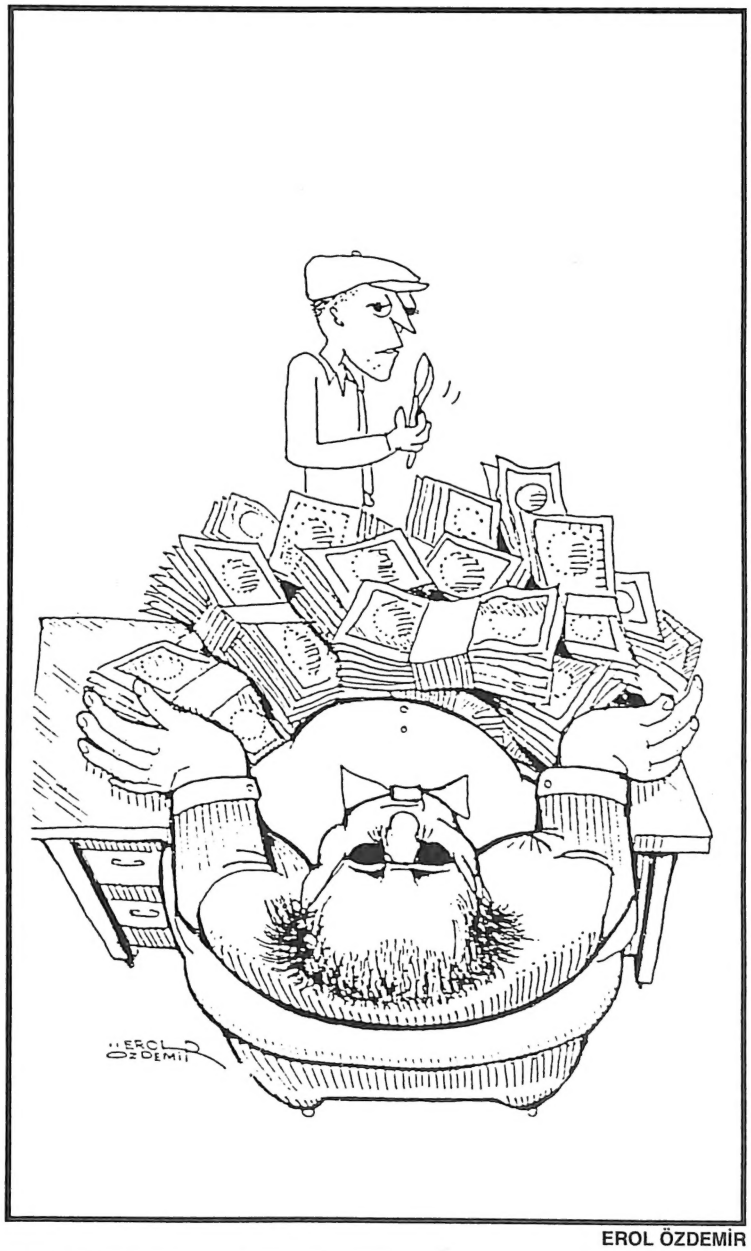

EROL ÖZDEMİR

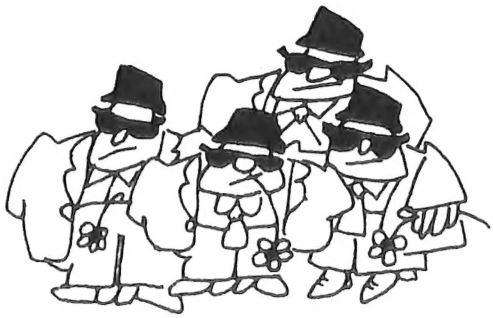

METİN PEKER

MİZAH VE GÜNDELİK HAYAT / I

ZARF İLE MAZRUF

KURTULUŞ KAYALI

Mizah ile gündelik hayat ilişkisini değişik noktalardan bakarak değerlendirmek mümkündür. Bu değişik noktaların da her zaman aynı görüntüyü verdiği söylenemez. Değişik noktaları hem değişik ideolojiler, düşünceler, hem de değişik dönemler olarak anlamak, algılamak gerekmektedir. Ancak Türkiye'deki algılayış şekli çerçevesinde sözü edilen ilişki zaman içinde değişmez, zamandan ve mekândan soyut olarak düşünülmüştür ve düşünülmektedir. Mizahın muhalif niteliği konusundaki sav da aynı çerçevede düşünülmektedir. Mizahın muhalif niteliği kabul edilse bile bunun en azından biçiminin hatta ondan öte içeriğinin zaman içinde değişebileceği hatırlanmalıdır. Bazı konular ve mizaha ilişkin olarak yapılan basit muhalif yakıştırması biraz daha ayrıntılı olarak incelenmelidir.

Aziz Nesin'in mizah antolojisi kitabına bakıldığı zaman teorik olarak Bergson'un kitabından alıntı yaparak ve bir ölçüde de sağduyusuyla sorunu anlamaya çalıştığı görülmektedir. Antolojinin yayınlanışının üzerinden yirmi beş yıl geçtikten sonra mizah üzerine de düşünenler sözkonusu antolojideki teorik olarak nitelenebilecek çerçeveyi pek aşmamışa benzemektedir. Yirmi beş yıl içinde teorik mahiyette fazla sayıda kitap çıkmasına rağmen buralarda bulunan teorik mahiyette fazla sayıda kitap çıkmasına rağmen buralarda bulunan teorik yaklaşımların yardımıyla Türk mizahının daha gerçekçi bir biçimde anlaşılıp anlaşılamayacağının sorgulanmasına yönelinmemiştir. Aslında yapılan çeviriler mizahın Türkiye'de anlaşılış biçimine katkı getirebilecek bir potansiyel taşımasına karşın bu potansiyelden yeteri kadar yararlanılmamıştır. Bu yararlanma eğiliminin eksikliğinden öte neredeyse yokluğu bir biçimde aşılmak durumundadır. Bu da ancak başka konuları olduğu gibi mizah konusunu da aykırı görüşlerin gündemde olduğu bir platformda tartışmak halinde mümkün görünmektedir.

Türkiye'de mizah gündelik siyasal gelişmelerin çerçevesinde tartışılmakta, anlık heyecanlar bu konuda etkili olmaktadır. Günlük gelişmeler çerçevesinde tartışılır olması gündelik hayatın basitleştirilmiş bir şekilde her dem gündemde olmasını getirmektedir. Dolayısıyla başlangıç döneminden itibaren mizah biraz örtük bir biçimde de olsa günledik hayatla bir bağlantı kurmuştur. Kurulan söz konusu sağlantı biraz aksak ve çokça siyasetle iç içe olsa da bazı noktaların anlaşılmasını sağlayabilir. Bu bağlantının sürekli olmadığının, daha doğrusu hep aynı biçimde olmadığının anlaşılması denenmelidir. Onun için gündelik hayata biraz geniş bir şekilde bakmak gerekmektedir.

İnsanın yanıtlaması gereken bir soru önemlidir. Biraz anlamsız olsa da berber dükkânlarında **Akbaba**'nın bulunmasına karşın **Gırgır** ya da türevlerinin bulunmamasının bir izahı olmalıdır. Sorunun dönemlendirme ile bağlantılı yanı bir şekilde 1960'lı yıllarla 1990'lı yılları karşılaştırmakla anlaşılabilir. Bir hatıranın nakledilmesi de günledik hayatın siyasetle ilgili kısmının anlaşılmasını sağlayabilir. Aslında benzeri bir çok başka somutluklar da aynı durumu gösterir.

Çetin Altan son üç beş yıl içinde bir anısını zaman zaman yazmaktadır. Anısı Ref'i Cevat Ulunay'a ilişkindir. 1960'lı yılların ortalarında Çetin Altan sosyalizmi fazla önemseyip Türkiye'nin uzak olmayan bir gelecekte sosyalist olacağını açıkça belirttiği sıralarda Ulunay ona böyle gelip böyle gideceğini, Türkiye'nin mevcut durumunun fazla değişmeyeceğini söylemiştir. Fakat burada ilginç bir hususu da hatırlatmak gerekecektir. Çetin Altan bu konuşmayı döneminde hiç yazmamakta üzerinden neredeyse otuz yıl geçtikten sonra hatırlamayı ve hatırlatmayı tercih etmektedir. Bunu belki de kendi düşüncesinin değişmesiyle bir bağlantısı vardır. Muhtemelen Çetin Altan 1960'lı yıllarda Türkiye'de çok hızlı bir toplumsal değişme yaşandığını 1990'lı yıllarda ise bir süreklilikten söz edilebileceğini düşünmektedir. Hatta ondan öte çok sayıda entellektüel de bu çerçevede düşünmektedir. Aydınlar Türkiye'de genel olarak 1960'lı yıllarda toplumsal değişme, 1990'lı yıllarda da süreklilik üzerinde durmaya başlamışlardır. Bu nedenle de 1990'lı yıllarda toplumsal sürekliliğe vurgu yapan entelektüeller öne çıkmışlardır. Dolayısıyla genel yaklaşım başka alanlara da yansımıştır. Bu anlamda mizah konusundaki gelişmeleri de değerlendirmek gerekmektedir. Türkiye'de mizahın siyasal anlamda muhalif olması gerektiği düşüncesi biraz da 1960'lı yılların yaklaşımı olarak nitelenmektedir. O dönemde sorun bu şekilde anlaşılmıştır. Hatta o dönemin yaygın eğilimi doğrultusunda düşünen bir aydın Neyzen Tevfik hakkında yazdığı bir kitapta onun muhalif olmadığı üşüncesini kitabının merkezi tezlerinden biri olarak belirtmiştir. 1960'lı yılların temel düşünsel doğrultusu çerçevesinde düşünen mizahçılar da bu muhalif unsur üzerinde fazlasıyla durmuşlardır. Bu anlamda da günümüzde mizahın önemli niteliklerinin ortadan kalktığı şeklinde bir düşünce yaygınlaşmıştır. 1960'lı yılların mizah metinleri neredeyse hiçbir biçimde eleştirilmezken, günümüz mizah metinleri değişik nitelikleri özellikle siyasal tavırları bakımından eleştiri hedefi olmuştur. Ancak hiç kimsenin aklına 1960'lı ve 1990'lı yılların mizah metinlerinin döneminin belirleyicileri tarafından şekillendiği gelmemiştir. Mizahın muhalif niteliği bu nedenle 1960'lı yıllarda belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Şimdilerde kaybolması üzerine de şaşkınlığa kapılmanın anlamı yoktur. Mizah metinlerine yazılanları iki dönemin değişik özellikleri çerçevesinde anlamaya çalışmak daha gerçekçi görünmektedir.

Genel niteliklerin farklılaşmasını başka noktalarda da aramak gerekmektedir. Bu anlamda kritik olan kriterlerden biri de köylülük konusunda farklılaşan yaklaşımdır. 1960'lı yıllarda köylülük ve köylü değerleri bir anlamda kutsanmıştır. Örneğin halk müziği yaygınlaşmış ve hemen tüm sosyologlar köy araştırmaları yapmıştır. Bunun ötesinde köy edebiyatı bariz bir şekilde ortaya çıkmış, popülizm yaygın bir ideoloji olarak insanların gündelik yaşamlarını bile etkiler olmuştur. İdeolojik olarak sosyalizm de benzeri doğrultuda yorumlanmıştır. Ondan öte sosyalizm islamiyet tartışmaları yaygınlık kazanmış dönemin sosyalizm anlayışı muhafakazâr bir görünüm almıştır. Gene bir örnek vermek gerekirse Çetin Altan dinsel siyasal tepki konusunda eleştirel bir tutum takınmamış aslında bu tepkinin olumlu bir potansiyel taşıdığını söylemek istemiştir. Bu düşüncesinde dinsel tepkinin ekonomik belirleyicilere karşı değil, üstyapı değişikliklerine karşı belirdiğini belirtmiştir. Dinsel tepkinin temel olarak emperyalizmi ve kapitalizmi hedef alması gerekirken, yanlış olarak batılılaşma süreci sonucu ortaya çıkan kültürel unsurlar eleştiri konusu olmuştur. 1990'lı yıllarda ise modernist bir eğilim gündeme girmiştir. Gene Çetin Altan'dan örnek vermek gerekirse o eski tavrının ötesinde köylü kadınların tenis oynamaları erkeklerin de piyano çalmaları isteğini ifade etmiştir. Dönemin sosyologları da örneğin Mübeccel Kıray Türkiye'nin temel sorununun köylülüğü aşmak olduğunu belirtmiştir. Köylülük eski dönemde yüceltilirken, bu dönemde deyim yerindeyse aşağılanır olmuştur. Bunu birkaç entelektüelin zihniyeti olarak düşünmek yerine yaygın bir kabullenim olarak anlamak lazımdır. Türkiye'de iş ifratla tefrik arasında gidip gelmektedir.

Devamı 63. sayıda

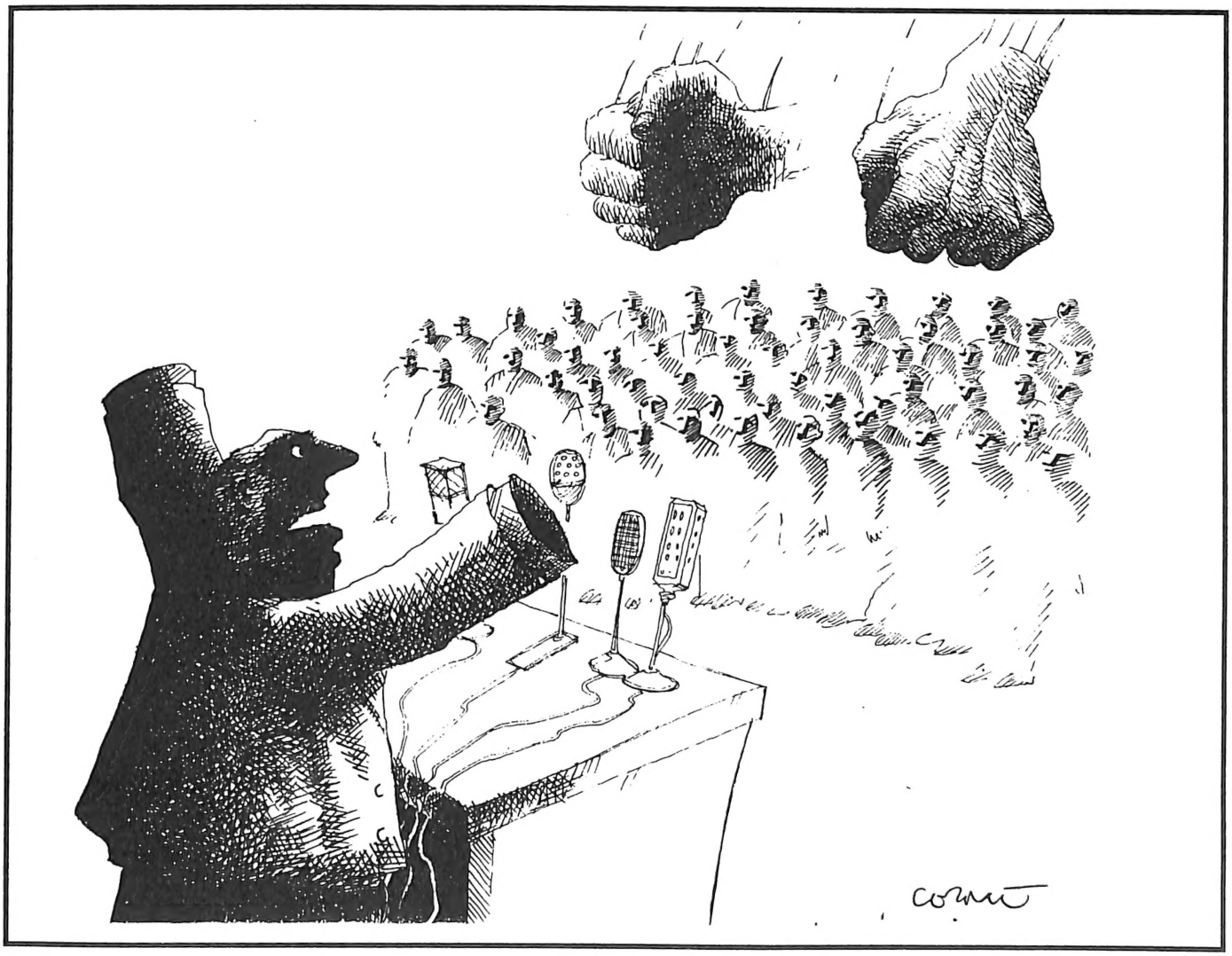

CEZMİ ERMİŞ

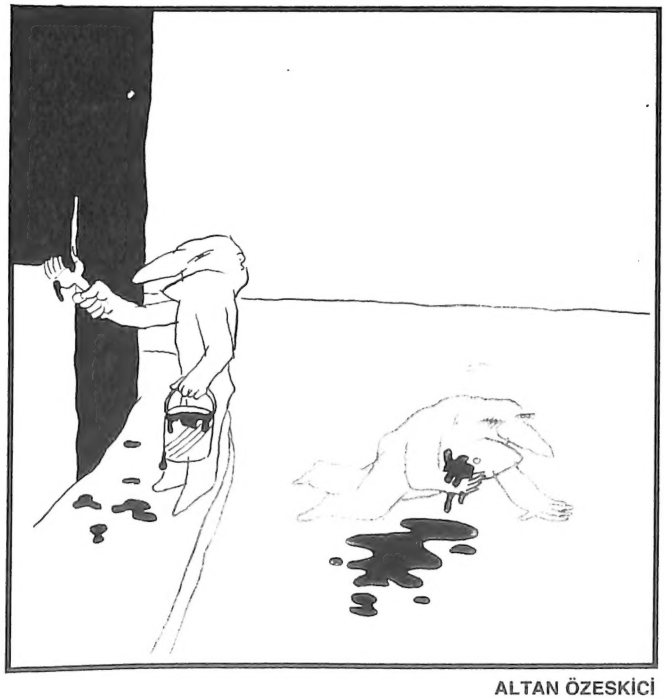

ALTAN ÖZESKİCİ

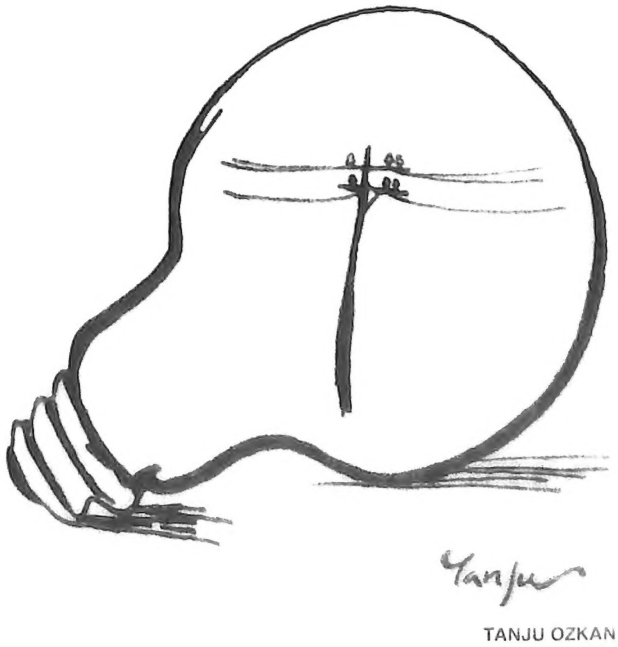

TANJU OZKAN

ÇİZGİ YERİNE

■

MÜMTAZ İDİL

■

SEKİZİNCİ KARE

Eski dünya satranç şampiyonlarından Alekhin, kazandığı bir maçtan sonra şöyle demiş: "40 yıldır satranç oynarım, bir kez bile doğru dürüst birini yenemedim. Ya hastaydılar, ya mideleri bulanıyordu, ya o gün kendilerinde değildiler ya da başları ağrıyordu..." Kimi zaman, siyasi ortamın karışıklığı satranç ile açıklanıyor. Oysa satranç, siyasetin asla ulaşamayacağı ölçüde kurallara bağlıdır. Benzerlik, aslında, siyaset ile kurnazlık arasında kurulmaktadır ve satranca, salt zekâ unsuru taşıdığı sanıldığı için sıcak bakılmaktadır. Oysa sergilenen çoğu zaman değil satranç, beş taş oyunu bile değildir. Başbakan'ın "açmazda" kalması, muhalefetin "ara hamle" yapması gibi örneklemelere uymaz. Öncelikle satranç, bir zeka oyunundan çok mantık oyunudur. Dolayısıyla da mantığın egemen olduğu tüm ortamlarda, kurnazlık için iflas kaçınılmazdır. Satrançta kurnazlık, daima hüsranla sonuçlanmıştır. Siyasette en fazla başvurulan yol kurnazlıktır ve burada yollar "çatal"a düştüğü için satranç ile siyaset birbiriyle örtüşmez. Hiçbir satranç oyunu, "muallakta" değildir. Oyunun her aşamasında, analizlerle, hangi oyuncunun ne kadar önde olduğu somut olarak saptanabilir. Satrançta oyuncu, karşısındakinin ne yapacağını hesaplayarak oynamaz. Satranç tahtası üzerinde, o andaki en iyi hamleyi bulmak satrancın değişmez kuralıdır. Sanıldığı gibi, 10 hamle sonrasını tahmin edip, bir gelişme kurup, onun çerçevesinde hareket edilmez. Bu, karşınızdaki oyuncunun yapabileceği en iyi hamleyi de hesaplamayı gerektiren bir zorluk getirecektir ki dünyada bunu yapabilen insan sayısı çok azdır. Politik satranç diye adlandırılan tabloda ise, son zamanlarda yaşadığımız çeşitli örnekler gibi, hiçbir gelecek kaygısı gözetmeyen, kuralsız hamleler yapılmakta ve ihtimal dışı hamlelerle gündem değiştirilmektedir. Yıldırım satranç adı verilen oyunda bile bu denli düşüncesiz ve öngörüsüz hamle yapılmaz. Siyasette, arada bir satrancı andıran tablolar da ortaya çıkmaktadır; bunlar zaman kazanmak için yapılan, çabuk kazanç tehditinde bulunan, ama rakibin de buna karşı çabucak önlem alacağı bilinen basit birer ara hamle olmaktan öteye gidememektedir.

Satranç oyununu, zekâ oyunu gibi gösterip, hakettiğinin ötesinde göklere çıkartılması yanlıştır. Satranç oynayan insanların zeki insanlar olduğunu savunmak da doğru değildir. Çoğu satranç oyuncusunun, basit test sınavlarında zorlanmaları, hatta başarısız olmaları son derece doğaldır. Satranç, iyi piyano çalabilmek gibi, zekânın bir başka versiyonudur, o kadar. Ama, nasıl ki siyasetin en üst noktalarına kolaylıkla tırmanan biri için, "İdil Biret'in Chopin'in sonatlarını çalan parmakları gibi ustaca oralara tırmandı" denemiyorsa, satrancı da aynı yöntemle siyasete uygulamak mümkün değildir. Değildir, çünkü kurnazlıkla karıştırılamaz. Satranç ile siyasetin örtüştüğü tek nokta, Alekhin'in anlattığı anekdottur. Yani, hafif alaycı, ironik, biraz da küskün bir yaklaşım. Rakibinizi yendiğiniz zaman iyi oyuncusunuz, yenildiğinizde mutlaka bir mazeretiniz vardır. Seçimleri bütün partilerin kazanması gibi bir şeydir bu. Siyaseti satrançla falan buluşturmanın gereği yoktur. Siyasette gerçek olan şudur: Sabah kalktığınızda kimi manşetlerde okuyorsanız, bilin ki o iktidardadır hâlâ... Kim en çok adam öldürdüyse üçüncü sayfanın manşeti, kim çok gol attıysa spor sayfasında en üstte, hangi "portföy" iş yaptıysa, o şirket ekonomi sayfasında, kimin kitabı çok satıyorsa kültür köşesinde...

Piyon, 8. kareye çok zor ulaşır, her zaman da vezir olmaz. Ama mutlaka terfi eder ve artık piyon olarak kalamaz. Yakın siyasi tarihimiz ise, terfi edemeyen piyonlarla dolu.

Satranç ile siyaset arasındaki en büyük fark da budur.

CUMHUR GAZİOĞLU

RUHİ TEK **TREN PENCERESİNDEN**

BU MECLİS HASTA

Güneş vagonun pencerelerinden giriyordu.
Işıktan korunmaya çalışan yolcu:
– Bu meclis hasta.
dedi. Yanındakilerle bakıştı.
– Ne?
diye bir yolcu sordu.
– Bu meclis hasta. Bu hasta sözcüğü, hiçbir şeyi çözemedikleri, milletin gerisinde kaldıkları, katilleri kahraman ilan ettikleri, yolsuzluk yapanlara göz yumdukları, aylıklarını milyarlara çıkardıkları, meclise gelmemeyi marifet saydıkları, salonu boks salonuyla karıştırdıkları, kendilerini milletin üstünde gördükleri gibi ufak tefek şeylerden dolayı söylemiyorum. Bu meclis gerçekten hasta. Millette ülkede ne kadar hasta adam varsa onlara vekalet vermiş.
– Ne?
– Meclis Başkanı bir soruya verdiği yanıtta 1997 yılında milletvekilleri için bir trilyon beş yüz beş milyar lira tutarında sağlık harcaması yapıldığını açıklamış. En çok harcamayı eski Refahlı Aydın Menderes yapmış. İkinciliği de beş milyarla şemsiyeli Mustafa Zeydan almış. Dört yüz kırk sekiz milletvekilinden dört yüz kırk üçü tedavi harcaması yapmış. Sağlam beş milletvekili varmış. Parti Başkanlığından en hasta olanı Muhsin Yazıcıoğlu iki yüz kırk yedi milyon altı yüz yetmiş dokuz bin lira harcamış. Bunu yüz kırk iki milyon üç yüz kırk iki bin lira ile eski Refahlı Necmettin Erbakan izlemiş. Bundan şu çıkıyor: Aldıkları aylıkları yetmedii gibi, oturdukları lojmanlar sağlıksız, çok abur cubur şeyler yiyerek mide fesatına uğruyorlar; zırt pırt yurt içi ve yurt dışı gezileri havasız uçaklarda yaptıkları için rahatsızlanıyorlar; Bulgarları, Bosnalıları, Çeçenleri, Azerileri, Arnavutları kendilerine dert ettikleri için akılları karışıyor ve kendi vatandaşlarını unutuyorlar. Eh, o zaman insan hasta olmaz mı?
– Allah onları hastalıklardan korusun. Akıllarına zarar vermesin.
Tren tıkırdayarak yoluna devam etti.
İstasyonda trene binen seyyar tansiyoncunun sesi duyuldu:
– Yirmi beş bine tansiyon ölçüyorum.

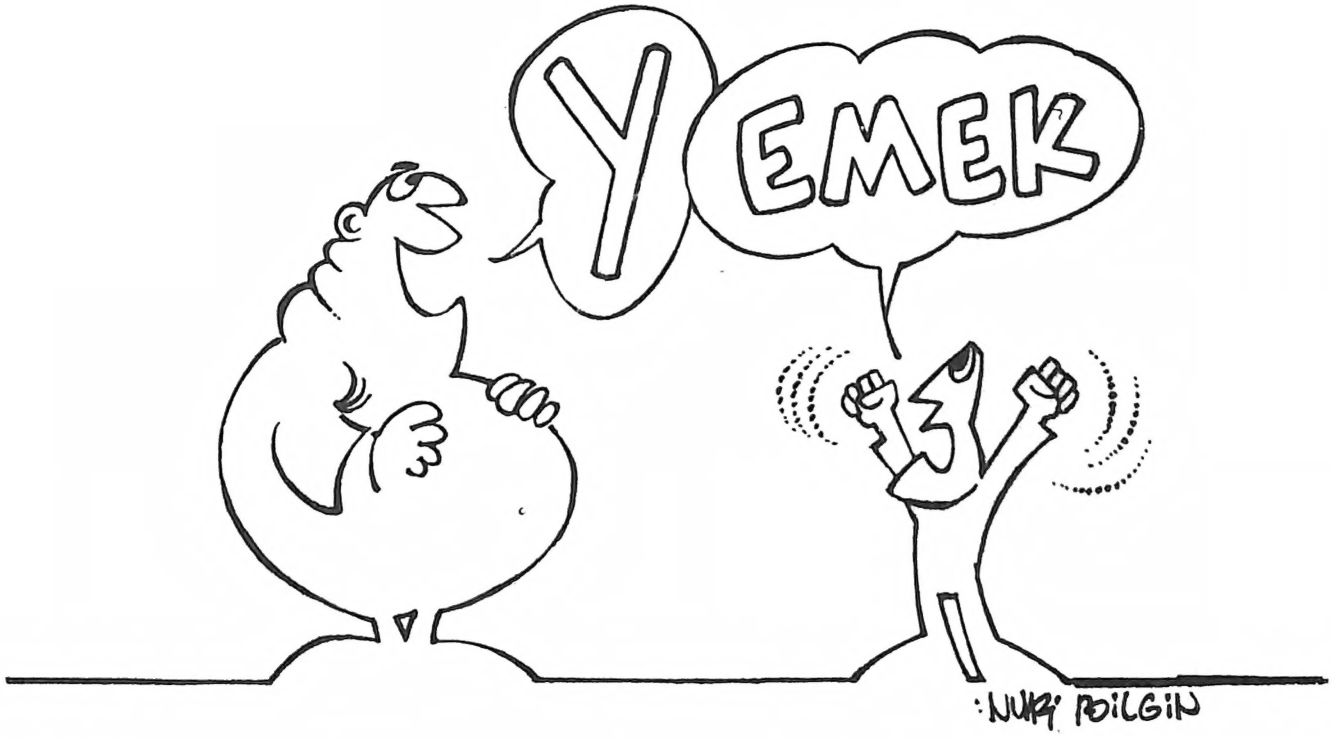

NURİ BİLGİN

OLEG DERGADCHOV / UKRAYNA / KARİKATÜR İÇİN

MURAT ÖZMENEK

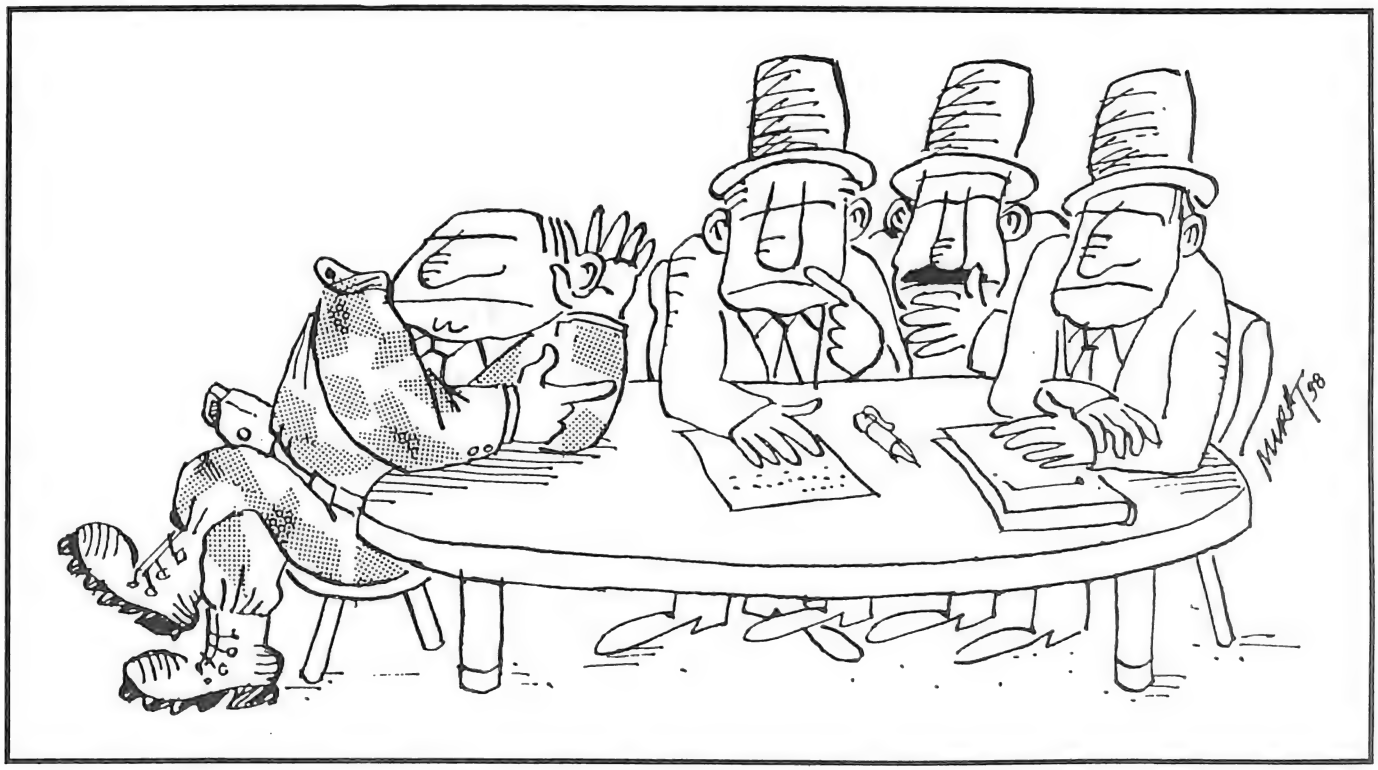

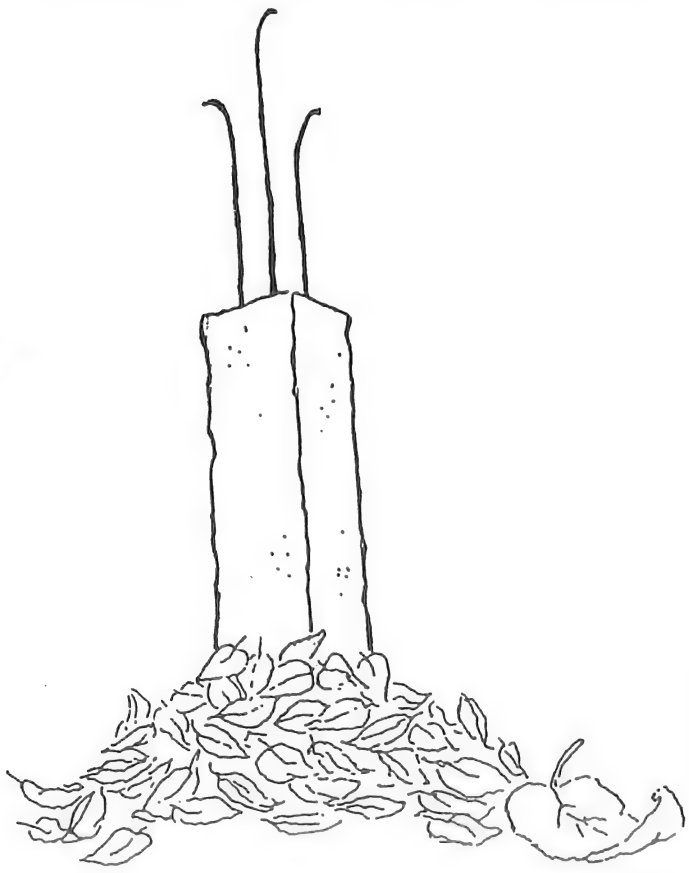

İZEL ROZENTAL

MARIUS STAWARSKI / POLONYA / KARİKATÜR İÇİN

MEHMET SÖNMEZ'İ (ASKER) KAYBETTİK

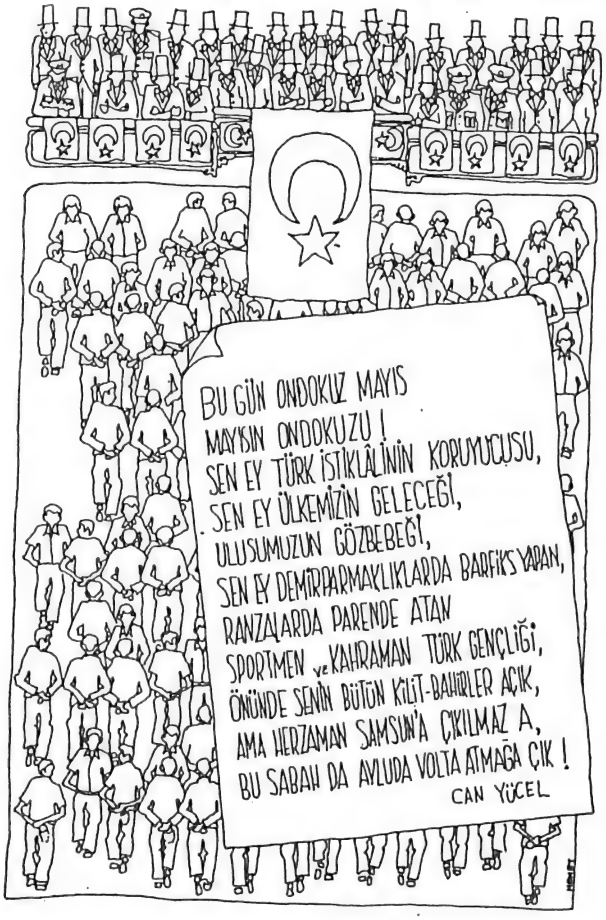

Mehmet Sönmez, 1944'te İstanbul'da doğdu. Ağrı Lisesi'ni bitirdi. 1973 ve 1974 yıllarındaki DYO Resim Yarışmalarında mansiyon, 1974 yılında Nasrettin Hoca Uluslararası Karikatür Yarışmasında şeref ödülü, 1976'da Çarşaf Dergisi'nin düzenlediği Uluslararası Karikatür Yarışmasında mansiyon aldı.
Mehmet Sönmez'in 1970-1974 yılları arasında çizdiklerinden derlediği Nefti isimli bir karikatür albümü vardır.

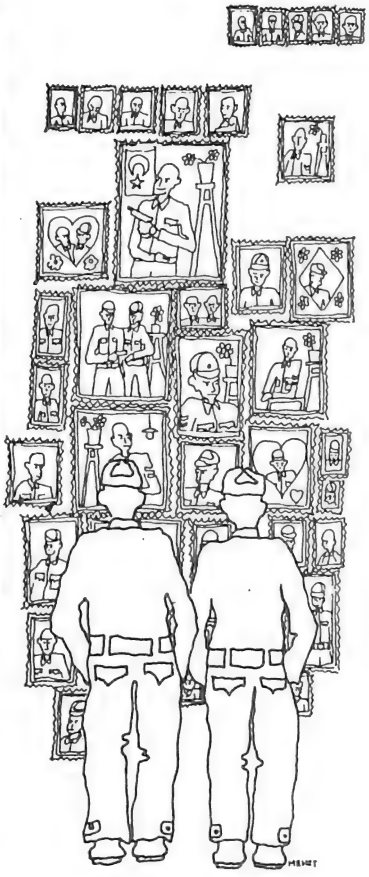

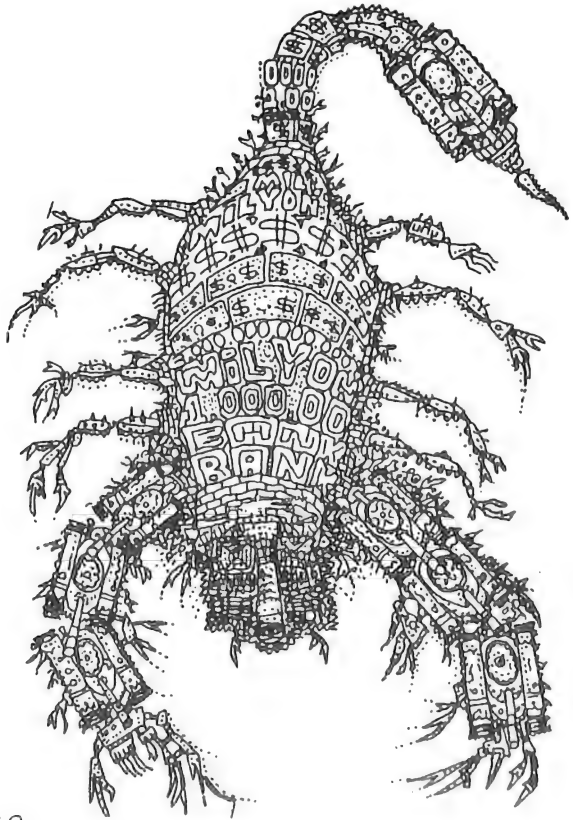

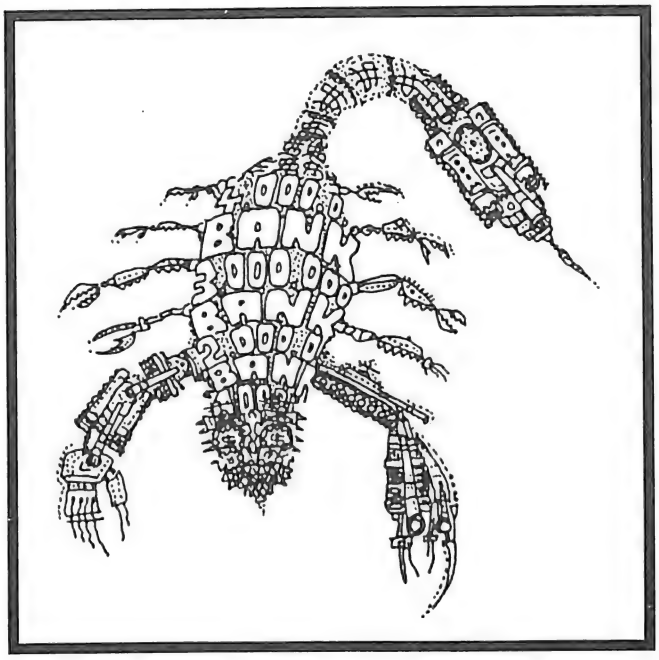
BANK
BANK
BANK
BANK

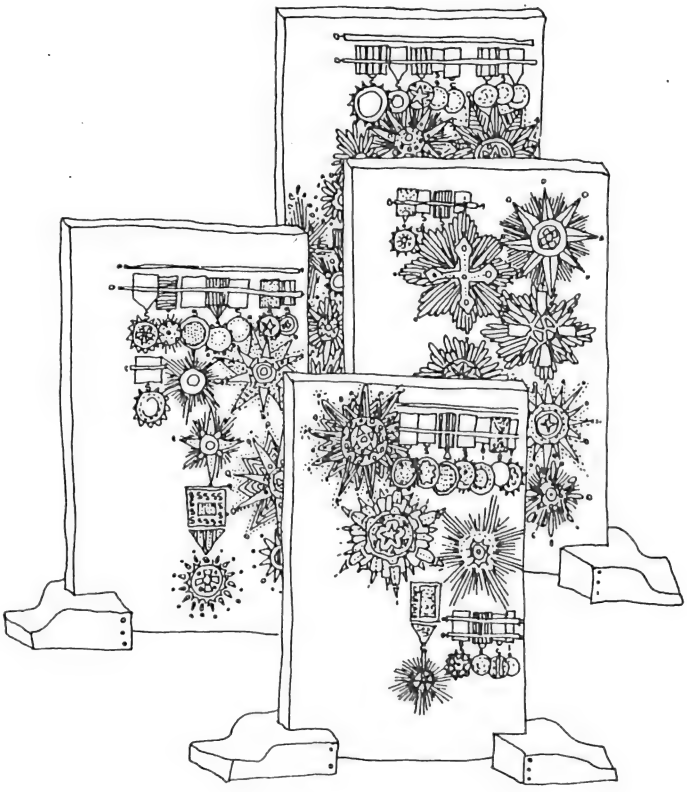

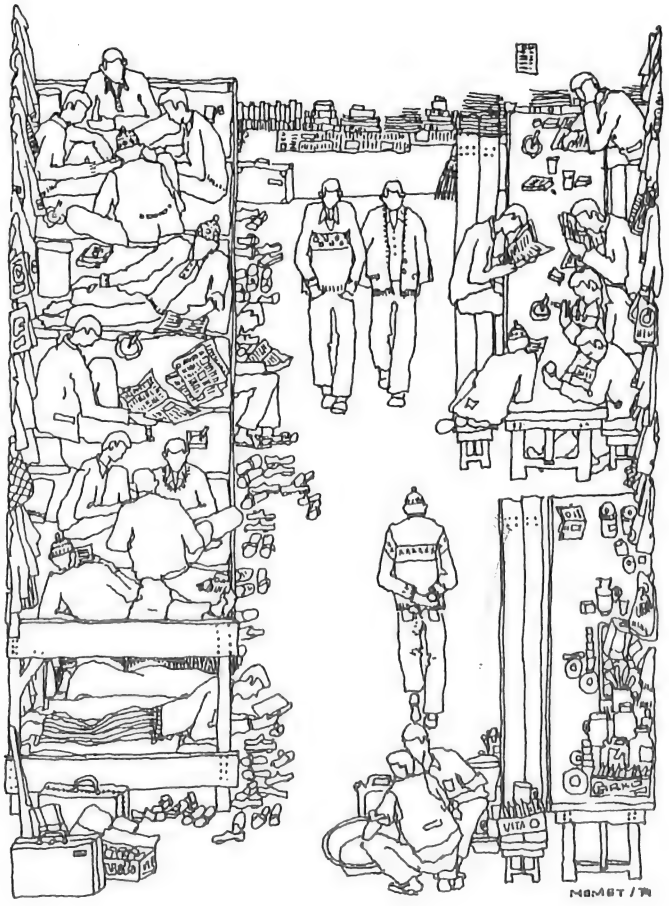

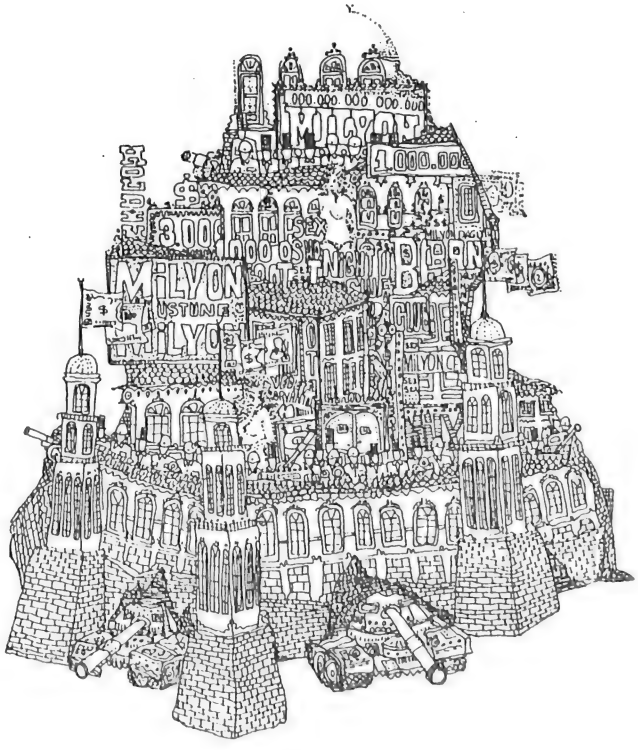
MILYON
1.000.000
MILYON
MILYON

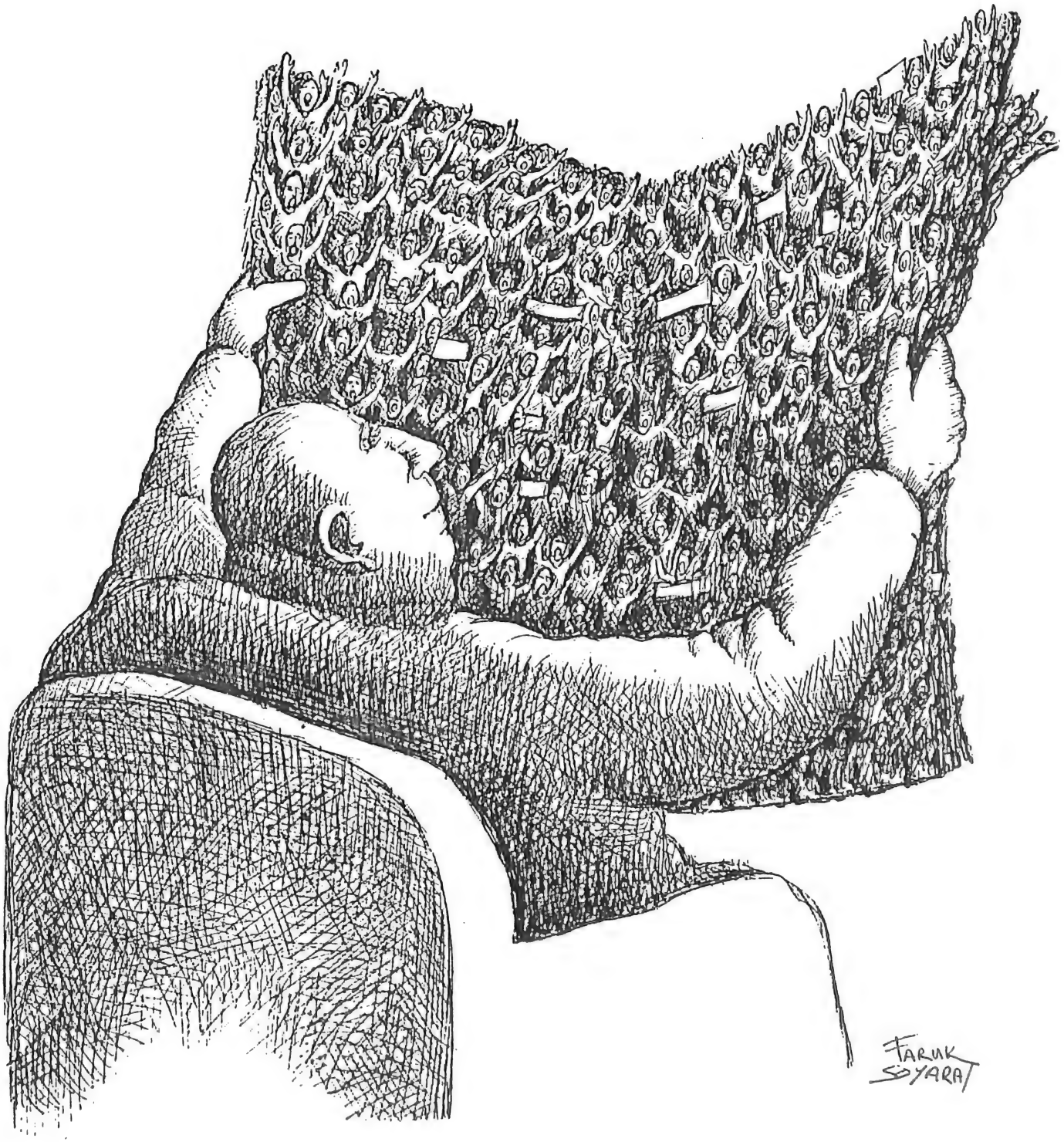

FARUK SOYART

FETHİ DEVELİOĞLU

SERGEI TUNIN / RUSYA / KARİKATÜR İÇİN

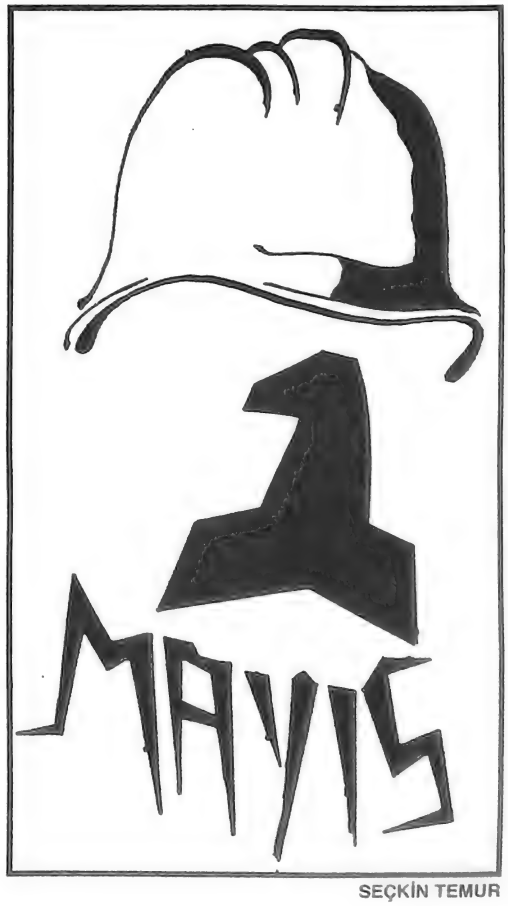

SEÇKİN TEMUR

ALTAN ÖZESKİCİ

KARİKATÜRİST ANEKTOTLARI

■

YENER ÇAKMAK

■

AZİZ NESİN ANLATIYOR: EFLÂTUN NURİ ERKOÇ

On üç yıl oluyor... Sakat bacağından ameliyat olan Eflâtun, haftalarca yatakta kalmıştı. Evinde ziyaret ettim. Bir karikatüre istediği son biçimi ve anlamı verebilmek için, o karikatürü yirmi kez yapmıştı.

Çizilmiş, yirmi kartonu incelemiştim. Bu çaba niçin? Vermek istediği anlamı en yalın ve en uyumlu çizgilerle vermek için... Siz o karikatürü, orta sayfada göreceksiniz: Savaştaki bir askerin korkunç özlemi...

Bir gün Türk karikatür galerisi açılır ya da resim heykel müzelerine karikatür de alınırsa, oraya götüreceğim adaylardan biri de bu karikatürdür.

Eflâtun, karikatürde fırçayı çatlatan bir sabırdır. Onda, bir pirinç tanesine bir âyet yazan eski Türk sanatçısının geleneksel sabrı sürmektedir. Onun karikatürlerinde duygu ve duygusallık öylesine egemendir ki, karikatürleri çizginin şiiri olur.

Kırkını aşmış bu çizgi ustasının, bugün hakettiği ve lâyık olduğu düzeyde bulunamaması, yalnız geri kalmış ülke sanatçısının kaderi olarak açıklanamaz. Elbet bu da var ama bir de Eflâtun'un kendi yaşamıyla durmadan şaka yapar gibi dengesiz, boş veren, başıboş değilse de başına buyruk bir yaşayışı var...

Günaydın, Ustura Dergisi.
Sayı: 26-1969

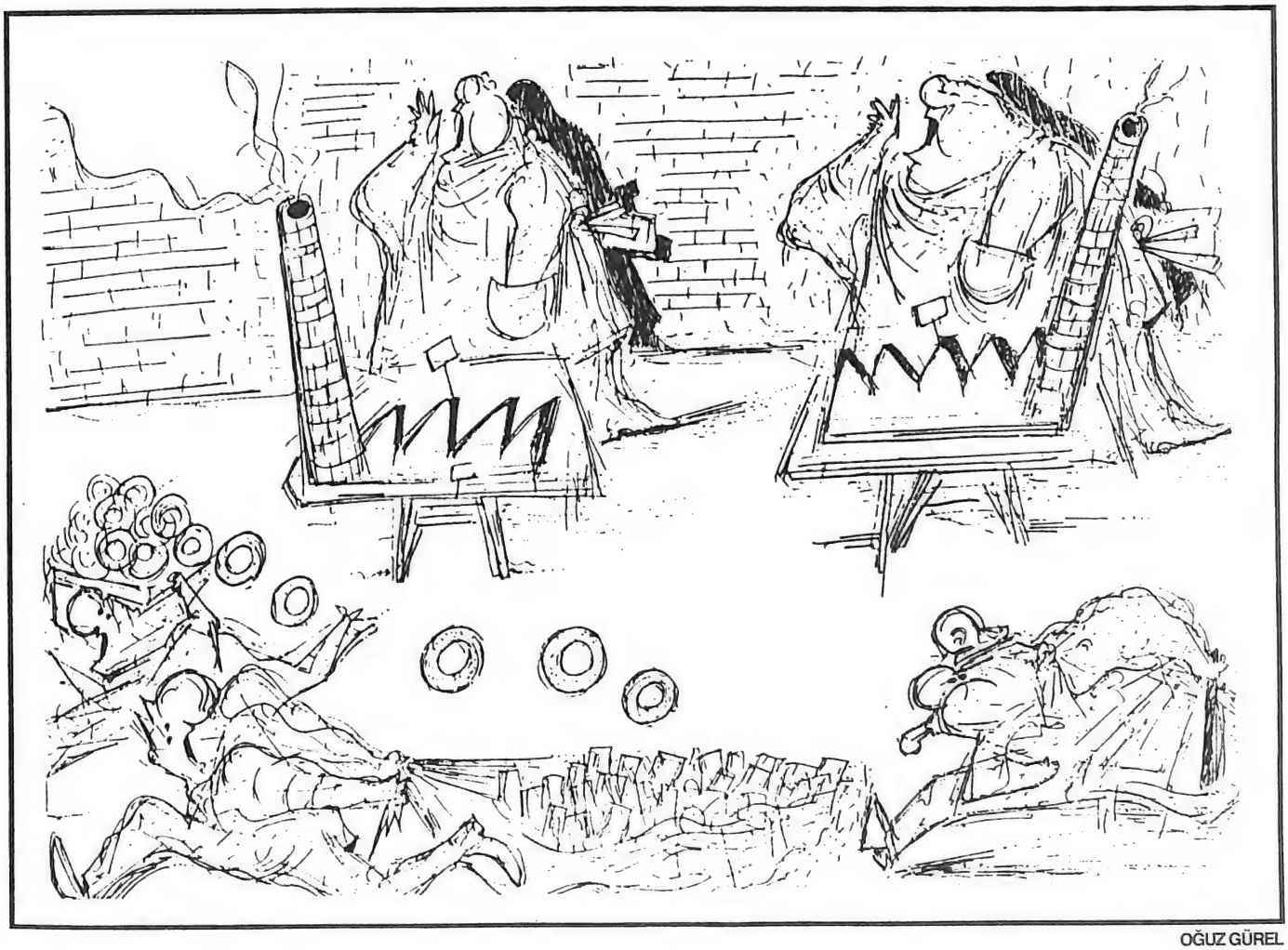

OĞUZ GÜREL

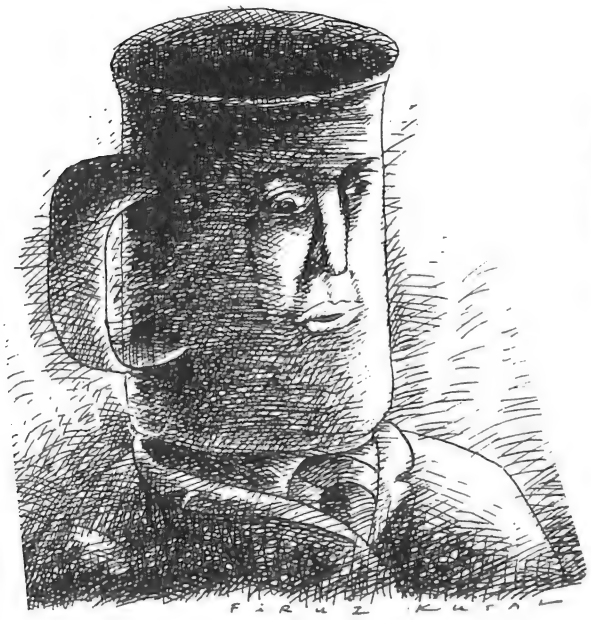

FİRUZ KUTAL

ALPER SUSUZLU

MUSTAFA BİLGİN

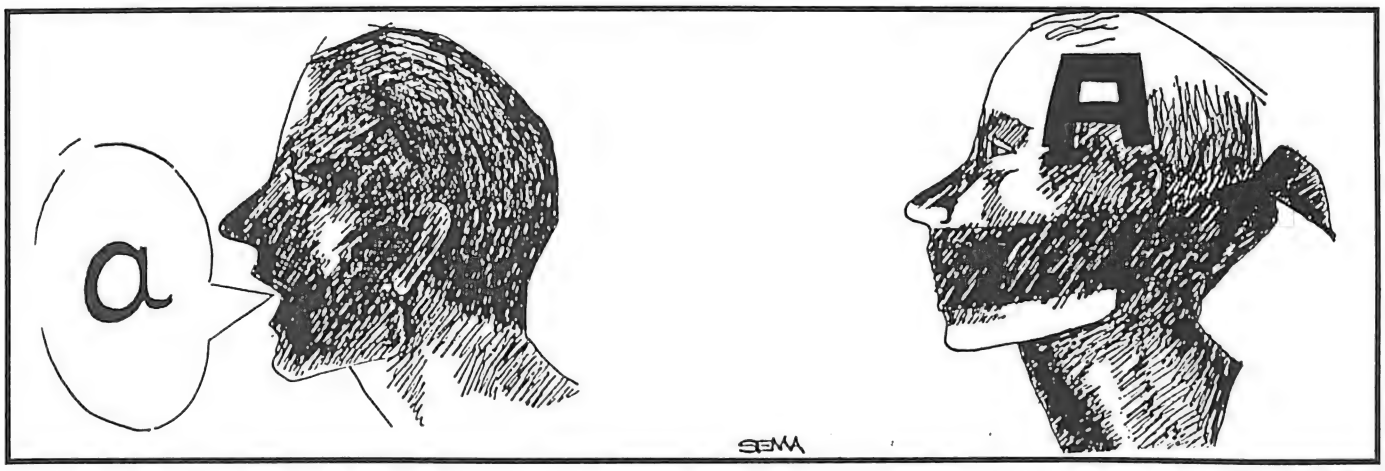

SEMA ÜNDEĞER

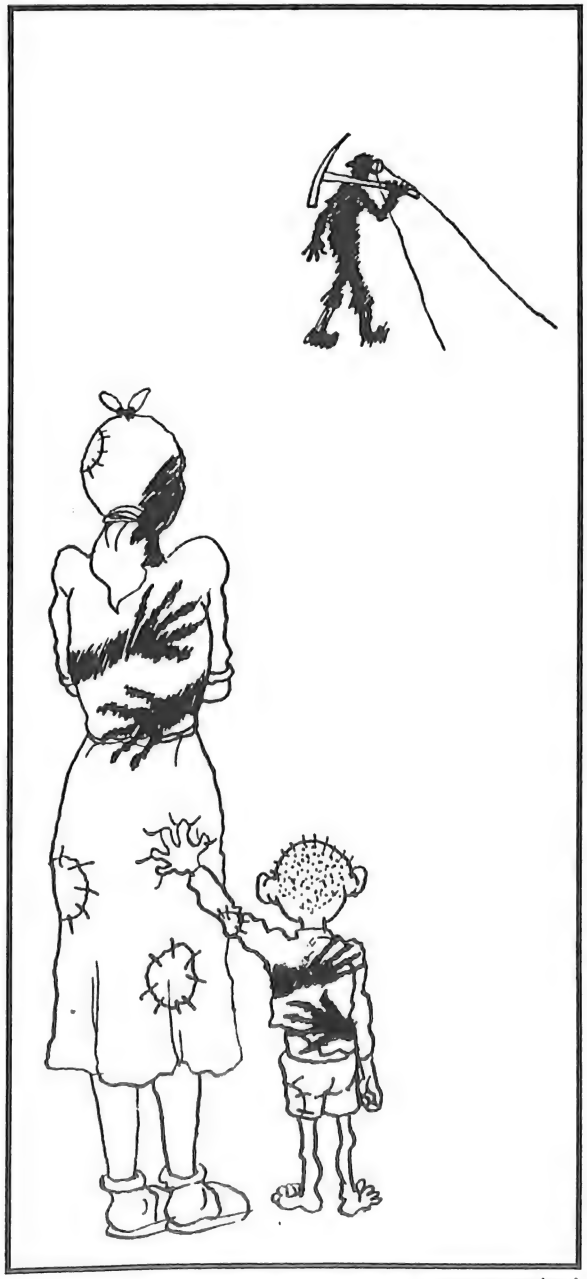

HAKAN DEMİRCİ

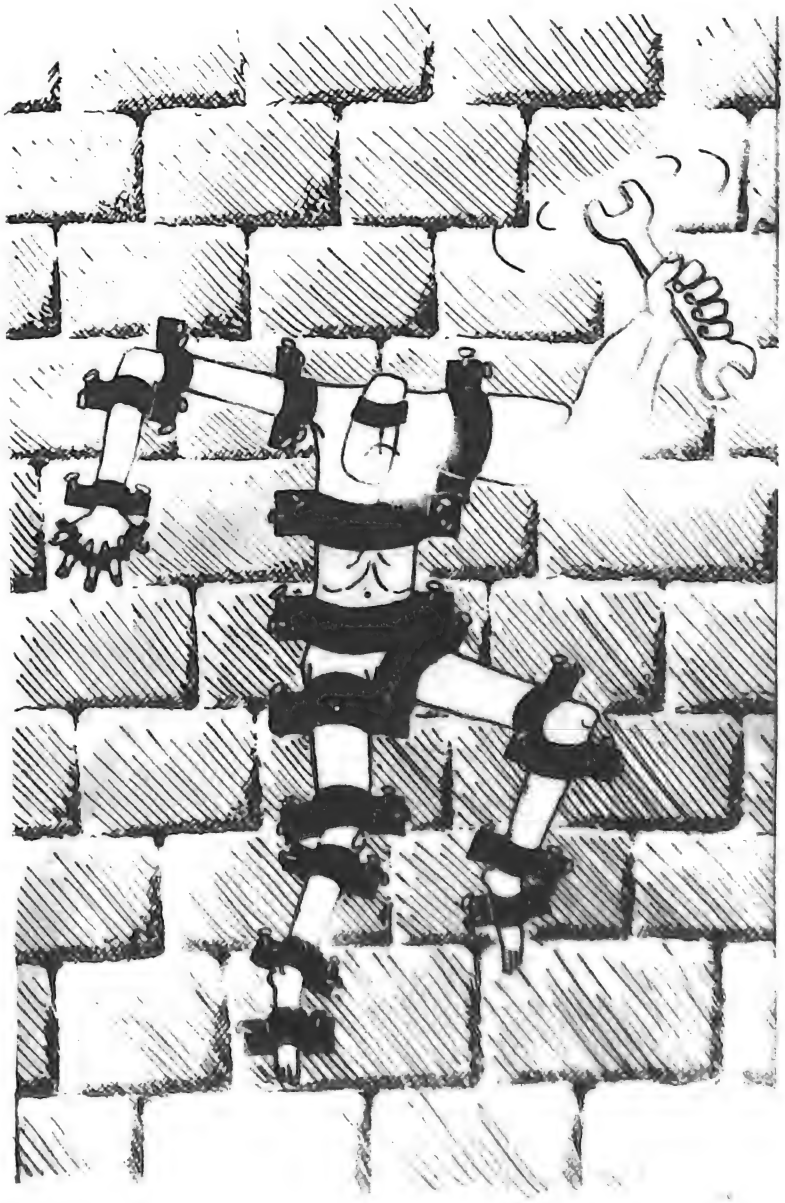

AKIN ÖNDER

21. YÜZYILIN EŞİĞİNDE KARİKATÜR VE MİZAHIN KOORDİNATLARI SEMPOZYUMU

SEMPOZYUMUN PERSPEKTİFİ

İnsanlık yeni bir yüzyılın başlangıcında kendine ve geçmişine bakmak ihtiyacını duyuyor. Bu, gösterge, geçmişe dönük değerlendirme geleceğe yönelik umut ve beklentilerimizi de tartmanın da yollarından biridir.

Karikatür ve mizah da insanlığın kendini tanıdığı ve tanımladığı, sorguladığı, hicvettiği sanatların başında geliyor. Yeni yüzyılın eşiğinde mizah ve karikatürle insanlığı sorgulamak bu açıdan heyecanlandırıcı olacaktır.

Karikatürcüler Derneği, geçmişe ve geleceğe bakış ihtiyacının yoğunlaştığı bir zaman aralığında karikatür ve mizaha eğilmek; sorgulayıcılığını her zaman insan, toplum ve tarihe yönelten bu sanatı düzenleyeceği bir sempozyumla tartışma gündemine getiriyor. Ülkemizde, yeterli ölçüde incelenmeyen, tarihi, estetiği araştırılmayan, eleştirisi yazılmayan karikatür ve mizahı böyle bir etkinlikle ele almak, bu eksikliği aşmak için de bir katkı olacaktır.

20. yüzyıl, insanlığın olağanüstü büyük olaylar yaşadığı bir yüzyıl oldu. Tarihçinin deyimiyle bu "aşırılıklar çağı"nda iki dünya savaşı yaşandı. Bu yüzyılda yeni sistemler kuruldu. İnsan mekânını bu yüzyılda uzaya çıkararak genişletti. İnanılmaz bir kentleşmeyle teknolojinin plansız kullanımı, dünyanın doğal ortamını tahrip ederken, buna çözüm arayışlarının da ortaya çıktığı bir yüzyılı bitiriyoruz. Yüzyılın sonunda globalleşen bir dünyada benzer bir hayat tarzı ve kültür egemen oldu. Bu gelişmelerin ve sorunların ortasında karikatür ve mizah sanatı neler yaptı? Üzerine düşenleri yerine getirebildi mi? Veya üzerine düşen bir görevi var mıydı? Olaylara tepkisini hemen gösteren karikatürü değerlendirirken, olayları da değerlendirme durumunda değil miyiz? Karikatür ve mizah bu dakik yansıtıcı özelliğiyle de, yeni bir yüzyılın arifesinde incelenmeyi en çok hakeden sanatlardan biri oldu.

Öte yandan, teknolojinin olağanüstü genişlettiği iletişim olanakları, adına "medya" denilen bir sistemi ortaya çıkartırken; aynı zamanda insanların en çok yalnızlaştıkları, birbirlerinden uzaklaştıkları dönemde bu yüzyıl oldu. Korkunç bir bilgisayar ağı her şeyi anında dünyaya yayarken, gerçeğin bu dağılma sürecinde tahribata uğradığı, en çok "bilgi çağı" olarak adlandırılan bir çağda, bilgisizliğin yaygınlaştığı bir ortam oluştu. Toplumların ve insanların daha mutlu, dostluk ve kardeşlik, işbirliği duyguları içinde yaşamasının beklendiği koşullarda, tersine olaylar dünyayı sarıyor. İnsanlığı parçalayan, düşmanlık ortamı yaratan milliyetçilik benzeri ideolojiler insanlığı olumsuz koşullara mahkum ediyor. Karikatür ve mizahın bu tek yanlı bilgi akışının ortasında etkinliğinin zayıfladığı tartışılıyor.

İnsanın sanatsal ve bilgisel enerjisini soğuran bir araç olan televizyonun etkinliği çağımızın en önemli sorunlarından biridir. Mizah televizyonun dili içinde yeni bir biçimlenmeye uğramıştır. Mizah ve karikatürün bu yeni boyutlarının irdelenmesi, sanatımızın gereklerinden biri haline gelmiştir.

Karikatürcüler Derneği, modern Türkiye tarihinin en önemli noktalarında zengin yaratıcılığının ortaya çıktığı karikatür ve mizahı bir sempozyum aracılığıyla tartışma gündemine getirirken, bu konularda yeni perspektifler oluşturmak amacıyla Türkiye'nin karikatürcüleri ve mizahçılarıyla bilim adamlarını; sosyologları, tarihçileri, yazarları tartışmaya çağırıyor.

20. yüzyılda karikatür ve mizahta uluslararası boyutta ses getiren dönüşümler olmuştur. Alman dışavurumcularından Fransız karikatürüne, sürrealist, fütürist, absurd mizah anlayışları, ciddi sanatsal örnekler çıktı. Charlie Chaplin'in Şarlo'su yüzyılımıza mizahın armağan ettiği en güzel insan tiplerinden biridir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Steinberg'le Türkiye'de Turhan Selçuk ve arkadaşlarıyla beraber oluşan grafik mizah ekolü önemli bir çığır açmıştır. Özellikle yazısız karikatür oluşumunda, çizginin konuşmanın yükünü sırtından atarak etkisini güçlendirdiğini ve buradan yeni bir dil yarattığını görüyoruz.

20. yüzyılda değilik mizah anlayışları, yeni ustalar ortaya çıkarmış ve bu ustalar karikatür ve mizahta yeni perspektifler sunmuşlardır.

Türkiye'de 19. yüzyılın özgürleşme hareketleri içinde oluşan ve önemli bir yer edinen karikatür ve mizah Diyojen'den bugüne, Cem, Cemal Nadir ve sonrası 50 Kuşağı ustalarını çıkartırken, 70'lerde Gırgır ekolünü doğurdu. Akbaba, Markopaşa, Dolmuş, Gırgır ve en son Leman adı unutulmayan mizah dergilerinden birkaçıdır. Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz, Muzaffer İzgü yazılı mizahı geniş kitlelere götüren ustalar oldular.

21. yüzyılın eşiğinde Karikatür ve Mizahın Koordinatları Sempozyumu bu geniş konuları dört ana başlık altında düzenlenecektir: "Mizah ve Muhalefet", "Gündelik hayata karikatür ve mizahın bakışı", "Yeni bir yüzyılın eşiğinde karikatür ve mizahın gücü", "Karikatür tipleri üzerine anatomi çalışmaları".

Karikatürcüler Derneği
Yönetim Kurulu

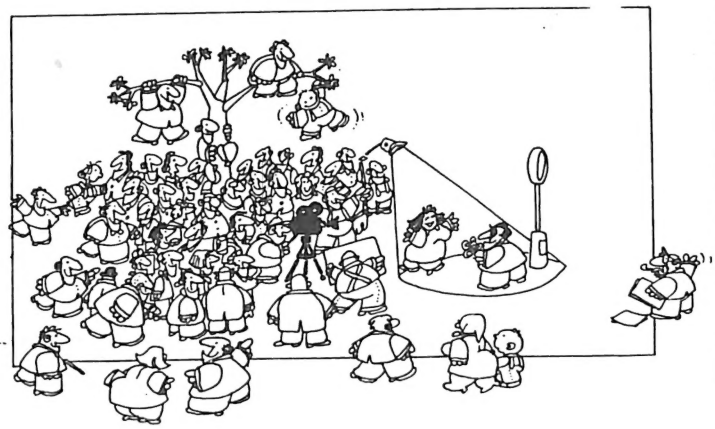

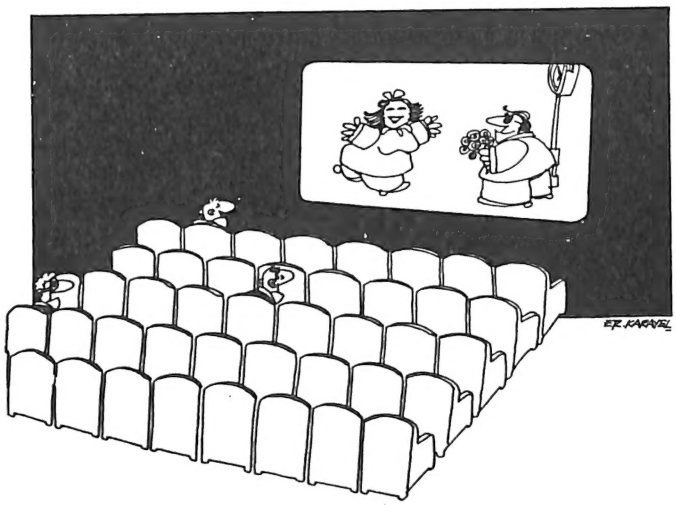

ERDOĞAN KARAYEL

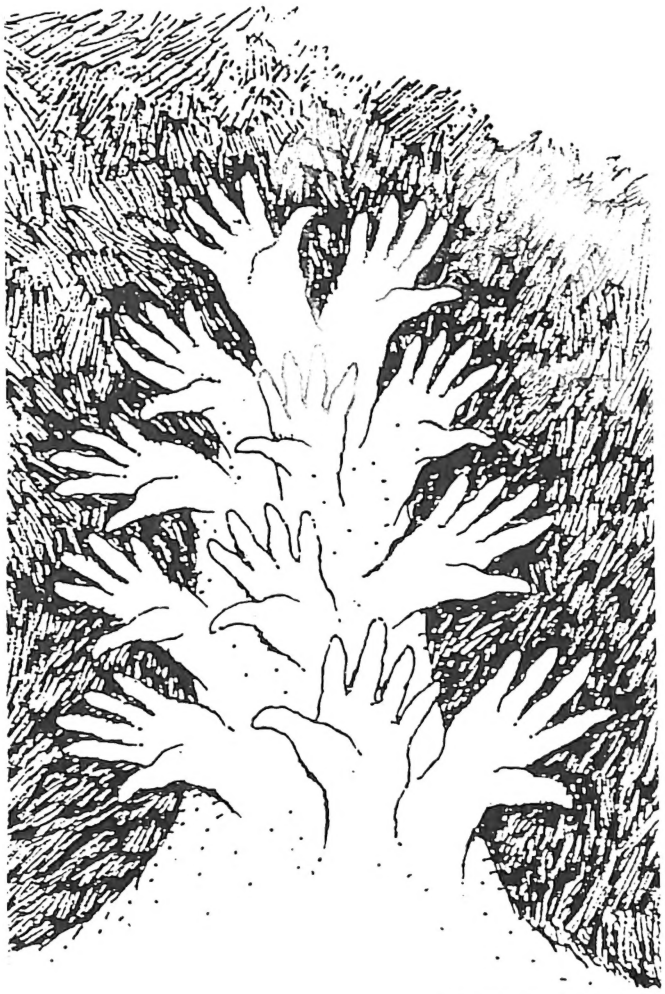

ALİ HERKÜL ÇELİKKOL

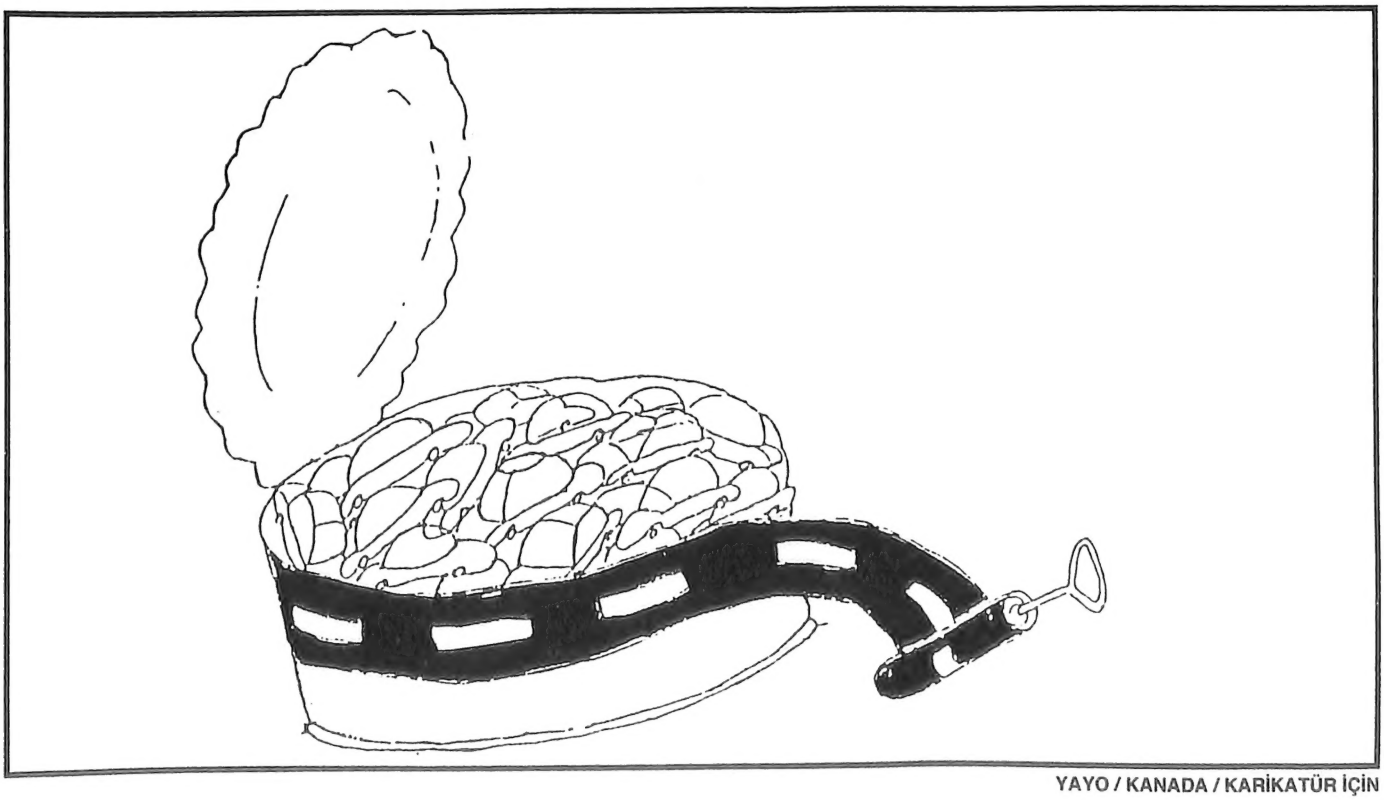

YAYO / KANADA / KARİKATÜR İÇİN

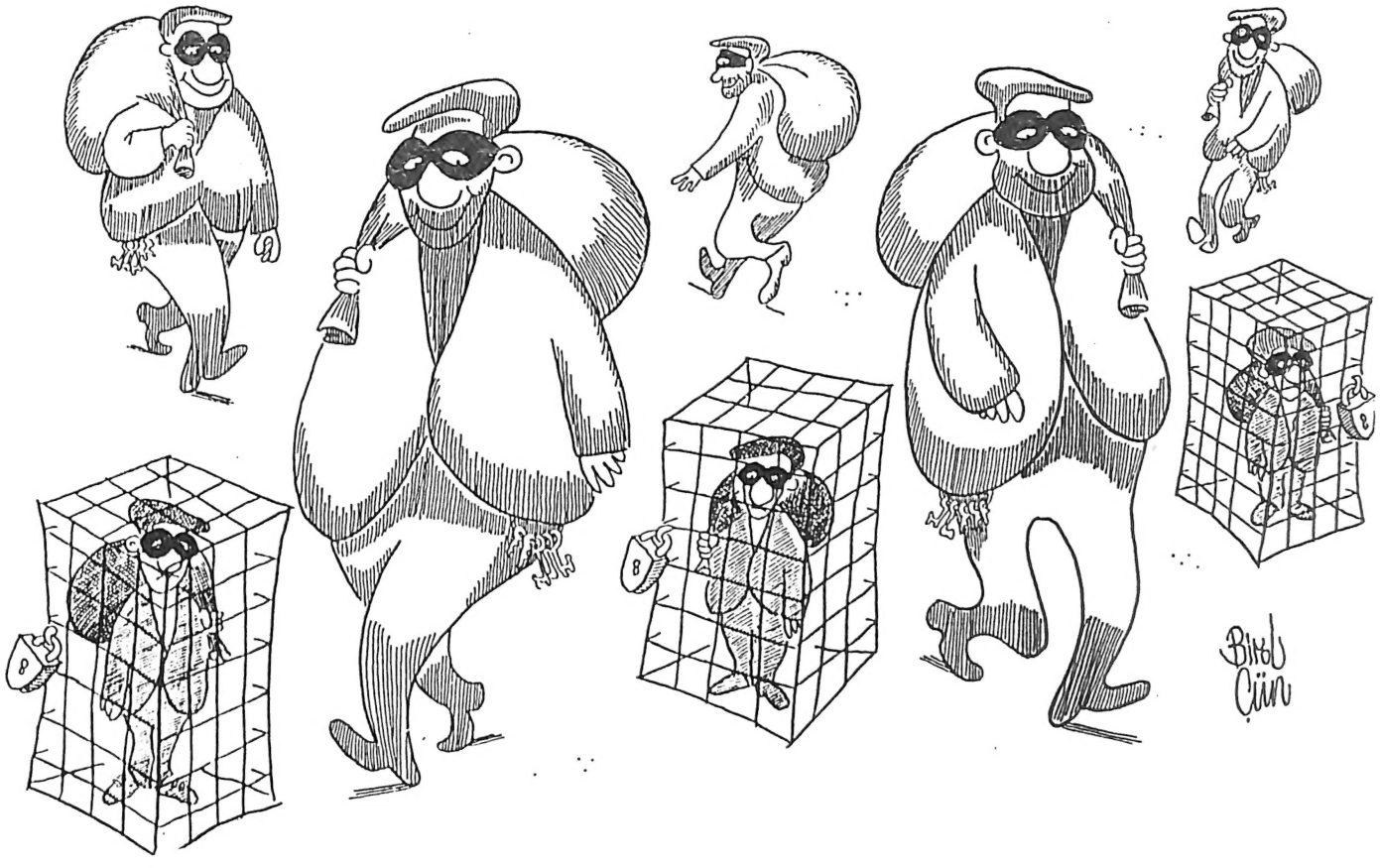

BİROL ÇÜN

ÇEVREMDEKİLER — GÜNGÖR KABAKÇIOĞLU

OĞUZ ARAL

FERRUH DOĞAN

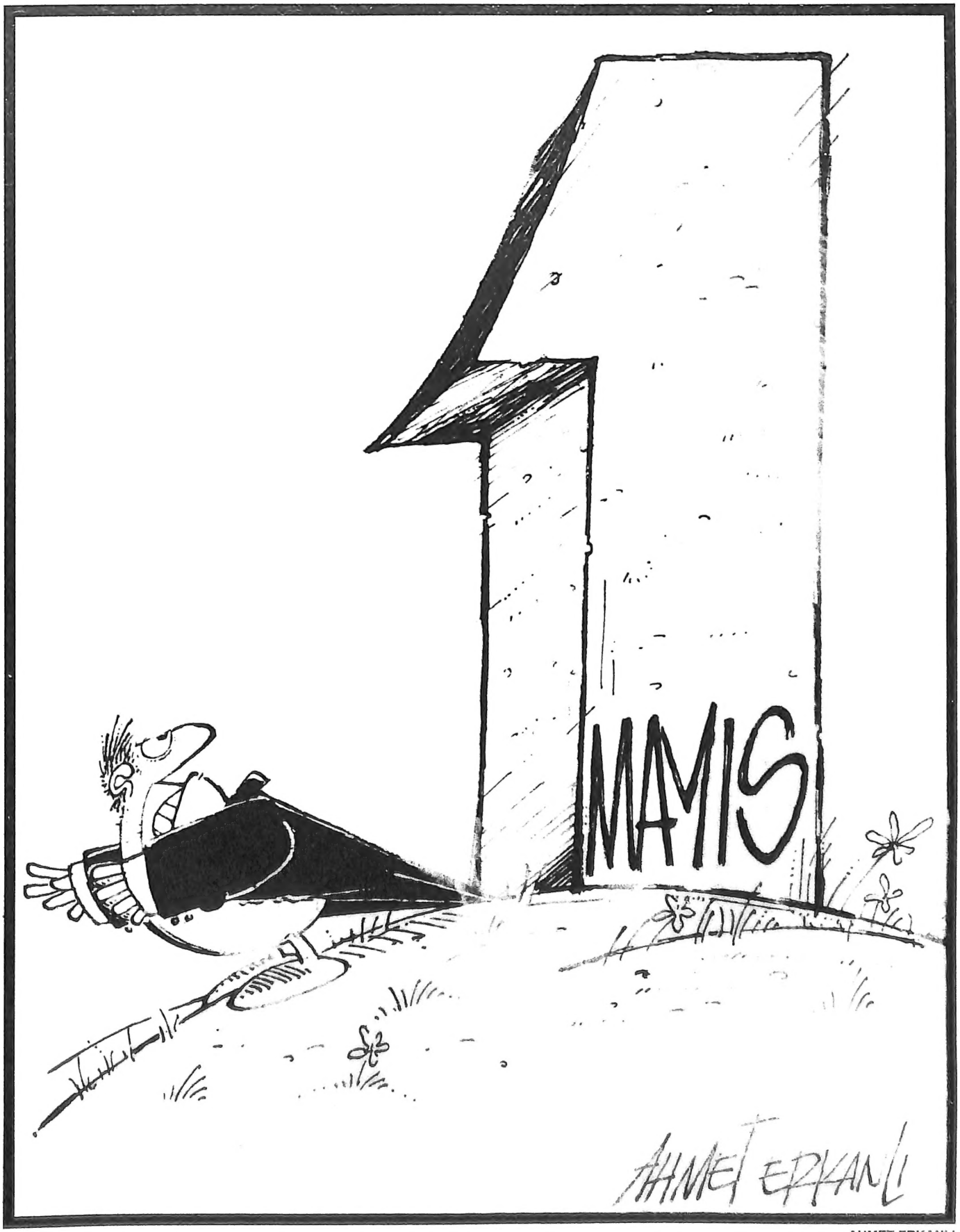

AHMET ERKANLI
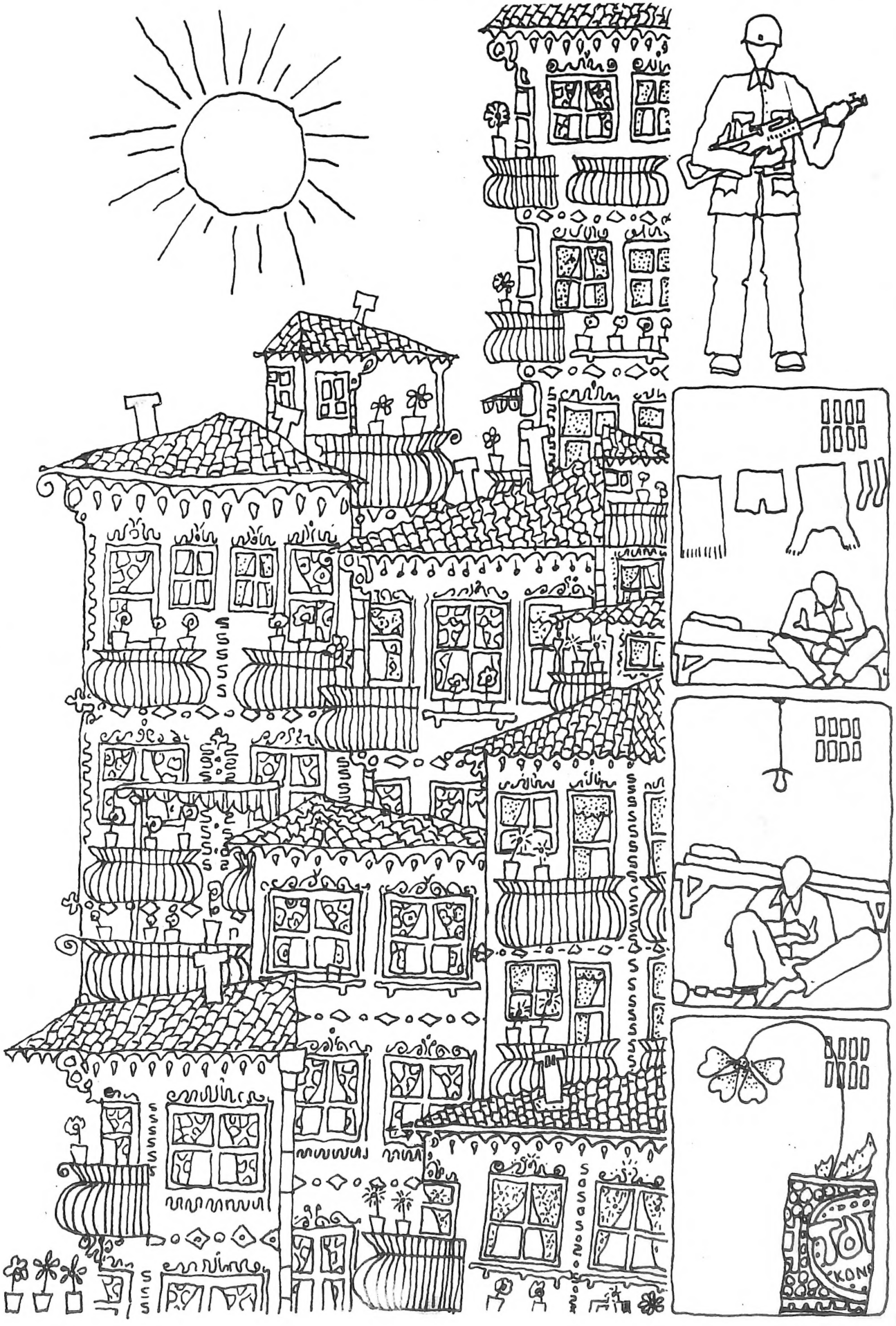
MEHMET SÖNMEZ